

Ilmub 20 korda aastas, nimelt ühe kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

Tellimise hind:	Aastas Mk. 500.—	Kuulutuste hind:	1 lehekülj Mk. 3000.—
	Pooles aastas 250.—		1/2 " 1500.—
	Üksik number 25.—		1/4 " 800.—
	1923 aastak. 50.—		1/8 " 400.—
	1924 " 300.—		1/16 " 200.—
1925 " 500.—	Dokumentide kaotamise kuulutused Mk. 50 dokumendi pealt.		
Kõidetud aastakäigud Mk. 80, 125 ja 150 kallimad			Omavalitsustele kuulutuste pealt lehekülgede järele 30% hinnaalandust.

Toimetuse ja talituse Tallinnas, Suur Roosikrantsi uul. Nr. 12. Telefon Nr. 4—72.
Jooksev arve: Eesti Panga Tallinna osakond Nr. 609.

SISU:

Riigikohus ja üldhuvide kaitse. — Eugen Maddison	Lhk.	171
Perekonnaseisu seadus. — T. Laur	"	172
Vallakohtute ellukutsumise küsimus. — H. Priimägi	"	174
Rahva tervishoiu korralduse seadus	"	175
Hoolekande seaduse muutmise seadus	"	180
Omavalitsuste päevauudised	"	181
Teated Maakondade Liidu ja omaval. tegevusest	"	182
Riigikohtu seletused	"	191
Küsimused ja vastused	"	191
Kuulutused	"	170, 192

Harju maakonnaavalitsus

vajab 1. septembrist 1926 a.

Raasiku
jaoskonda

loomaarsti.

20 mk. tempelmargiga varustatud soovivaldused ühes elulookirjeldusega ja senise teenistuse tunniste ärakirjadega saata Harju maakonnaavalitsuse põllumajandusosakonnale, Tallinn, Suur Roosikrantsi 12, kuni 20. juulini s. a.

Lähemate teadete saamiseks pöörata põllumajandusosakonna juhataja poole iga reede ja laupäev kella 10—2 ehk kirjalikult igal ajal.

Harju maakonnaavalitsus.

Tunnistakse maksvusetaks:

1. Tõnis Peedi p. Sepp'a hobusepassid №№ 124 ja 161, väljaantud Häädemeeste vallavalitsusest 4. ja 8. jaan. 1921 a.

2. Juhan Tõnise p. Jung'i hobusepass № 136, väljaantud Häädemeeste vallavalitsusest 7. jaan. 1921 a.

3. Juhan Jüri p. Adler'i hobusepass, väljaantud Are vallavalitsusest 1920 a.

4. Jaan Johani p. Pälfeldti hobusepass, mis Kalvi vallavalitsuse poolt 20. dets. 1920 a. Nr. 36 all väljaantud.

Palve omavalitsustegelastele.

Oma ülesande korrallikuks täitmiseks palub „M A A O M A V A L I T S U S E“ toimetus omavalitsustegelaste tähtpäevadeks saata toimetusele nende elulood päevapiltidega, samuti päevapilte omavalitsuste uutest hoonetest ja sildadest nende avamise puhul vastava lühikese kirjeldusega, eeskujulikke plaane, ärakirje üldtähtsusega riigikohtu otsustest kohe nende kättesaamise järele ja tähtsamaid teateid omavalitsuste tegevusest. Kaastöö eest maksetakse tasu.

„Maaomavalitsuse“ toimetus.

Õnnetus käib inimesi mööda —

sellepärast hoidke, et tema Teid ootamata ei taba. — Seda teha võimaldab Teile

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts „OMA“,

kes teostab:

tulekinnitusi, elukinnitusi ja rahekinnitusi

Seltsi põhi- ja tagavara kapitaalid üle 14.000.000 marka.

Soodsad kinnitustingimised. — Kõik kasu rahvale tagasi.

==== Seltsi juhatus: TARTUS, Lihaturg 7. ====

Omavalitsused, võtke osa Seltsi tegevusest nii aktsiate omandamise, kui ka varanduste „Oma“ seltsis kinnitamisega.

Kõidetud „Maaomavalitsuse“ aastakäigud.

Kokkuleppe põhjal koitekojaga, võtab „Maaomavalitsuse“ talitus vastu tellimisi ilmunud „Maaomavalitsuse aastakäikude peale kolmesuguses köites järgmiste hindadega:

Kõidetud aastakäikude hind

	1923 ja 24 a. kokku	1925 a.
Koolikõide	430	580
Kalinkorikõide	475	625
Naha- ja kalinkorikõide	500	650

„M A A O M A V A L I T S U S E“ TALITUS.

Riigikohus ja üldhuvide kaitse.

EUGEN MADDISON.

Riigikohtu otsus 12. maist k. a. Viljandi maakonnanõukogu koosseisu täiendamise asjus, mille tähtsus iseäranis suur, sest tema lahendas muu seas kauemat aega vaieluse all seisnud põhiseaduslikkuse kaitse küsimust, sisaldub veel ühte põhimõtet, mida kodanikkude huvide ja õiguste kaitse seisukohalt küll tervitada võiks, kuid mis maksvate seaduste seisukohalt vähe põhjendatuna näib olevat.

Nimelt leidis Riigikohus, et maksvate seaduste järele vallanõukogude valimise seaduse § 66, „R. T.“ nr. 26 — 1921 a., maakonnanõukogude valimise seaduse § 71, „R. T.“ nr. 147/148 — 1920 a., Riigikogu valimise seaduse § 2 (arvatavasti § 25. E. M.) „R. T.“ nr. 16 — 1926 a., on üldiselt õigus esituskogude valimiste asjus kaebusega esineda kodanikkudel, kel esituskogu valimistest osavõtmise õigus. Huvi esituskogude seaduspärasuse koosseisu suhtes on seega tunnistanud sääraseks, mida esituskogu valimistel hääleõiguslik kodanik Adm. K. K. § 3 põhjal kohtu teel võib kaitsta ja sellepärast kuulub ka käesolevas asjas antud kaebus, kui antud isikute poolt, kes Viljandi maakonnanõukogu valimistest osa võtnud . . . , Adm. K. K. § 3 põhjal sisulisele arutusele võtmisele“ („Sakala“ Nr. 72 ja „Vaba Maa“ Nr. 140). Pöördes tähendatud valimisseaduste poole, loeme valla- ja maakonna-nõukogude valimisseadustes, et kaebusi valimistel tehtud viidakuste kohta võivad ainult isikud tõsta, kellel valimistest osavõtmise õigus, ning kolme päeva jooksul pärast valimiste lõppu“, kusjuures „need kaebused antakse vastavale administratiivkohtule“ (vallanõukogude valimissead. § 66, maakonnanõukogude valimissead. § 71), kuna Riigikogu valimiste, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse § 25 kinnitab, et „iga hääleõiguslik kodanik võib esitada kaebusi nimekirjas leiduvate eksimuste ja puuduste kohta nimekirja kokkuseadvale asutusele, kes on kohustatud kaebused seitsme päeva jooksul läbi vaatama ja nende põhjendatuse korral neid rahuldama“, saates vastasel korral

neid kaebusi, „oma seletust juurde lisades, vastavale administratiivkohtule otsustamiseks, kes asja läbi vaatab esimeses järjekorras“. Kas põhjendavad tsiteeritud paragrahvid Riigikohtu seisukohta? Minu arvates, mitte. Nad tõendavad ainult, et teatavates valimistesse puutuvais ning seadustes täpselt ära tähendatud asjus on õigus kaebata kõigil hääleõiguslikkudel kodanikkudel ning et see õigus on piiratud erilise tähtajaga. Muud välja lugeda neist paragrahvidest oleks võimatu, — iseäranis, kui arvesse veel võtta, et erinormid ei luba laiendavat tõlgitsemist. Omal ajal peatudes administratiivkohtu korras antavate kaebuste juures („Eesti Politseileht“ Nr. 50 — 1925 a.), kirjutasin: „See kord (administratiivkohtu kord. E. M.) on maksev üldise reegliina; kõrvalkaldumised on ette nähtud igal üksikul juhtumisel . . . Mida aga ütleb administratiivkohtu kord? Ta ütleb selgelt, et „õigus kaebata on kõigil isikuil, seltsidel, ühisustel ja omavalitsuse asutustel, kui nende õiguslised ehk varanduslised huvid administratiiv-asjus seadusvastasel on puudutatud“ (§ 3), s. t., esiteks, et kaebata on õigus ainult tähendatud paragrahvis ülesloetud füüsilistel ja juriidilistel isikutel, teiseks, et see õigus on neil, kui nende huvid on seaduslisesult puudutatud, kolmandaks, et need huvid peavad olema õiguslised või varanduslised. Sellest aga jällegi järgneb, et neil seda õigust ei ole, kui nemad asjast ainult moraalset või ideeliselt huvitatud . . . Nõndanimetatud üldkaebused (Popularklagen), s. t. kaebused isikute poolt, kellel puudub asjas isiklik huvi, on . . . lubatud ainult eriseadustes ettenähtud juhtumistel Need seadused oleksid: Riigikogu valimiste, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise õiguse seadus, maakonna- ja valla-nõukogude ning linna- ja alevi-volikogude valimisseadused. Näit. Riigikogu valimisseaduse § 21 (uue valimisseaduse § 25. E. M.) kõneleb: iga hääleõigusline kodanik võib kaebusi sisse anda nimekirjas leiduvate eksimiste ja puuduste kohta nimekirju kokku-

seadvale asutusele, kes kohustatud on 7 päeva jooksul jne.

Võrreldes Riigikohtu otsuse motiive eelpool toodud väljavõttega minu artiklist, näeme, et Riigikohus toetas end samadele seadustele, kuid tõlgitses neid laiemalt. Tähendatud seaduste järgi võib iga hääleõiguslik kodanik kaebata ainult valimiste nimekirjade (valla- ja maakonna-nõukogude, linna- ja alevi-volikogude ja Riigikohtu valimisseadused) ning valimiste asjus (valla- ja maakonna-nõukogude ning linna- ja alevi-volikogude valimisseadused; Riigikogu valimisseaduse § 11 järgi, on sel õigus ainult „nimekirjade ja nimekirjade ühenduste esitajal), ning sealsamas ettenähtud tähtaegade jooksul. Sellest järgneb — esiteks, et muis asjus ei või üldse kaebata ja, teiseks, et kaebamise õigus kustub tähtaja möödumisega; näit., valimistel tehtud vildakuste vastu võib kaebata kolme päeva jooksul pärast valimiste lõppu, — järjekult, kui see tähtaeg on möödunud, ei ole kellegil enam ka õigust valimiste vastu protesteerida.

Teiste sõnadega „huvi esituskogude seaduspärase koosseisu suhtes“, mida iga hääleõiguslik kodanik võib kaitsta administratiiv-kohtukorras, piirdub omavalitsusüksuste esituskogude esialgse koosseisuga ning kui üldhuvi on lubatud, kaitsta igale kodanikule ainult lühikese aja jooksul. Kaugemale kodanikkude üldhuvide kaitse tähendatud seaduste seisukohalt ei ulata. Olgugi, et esituskogude esialgse koosseisu muudatused ja täiendused kodanikku väga huvitada võivad, kuid neil puudub igasugune võimalus neid kaitsta administratiiv-kohtu korras. Sellepärast ei või õigeaks pidada Riigikohtu arvamist, et ka Viljandi maakonna-nõukogu koosseisu täiendamise asjus antud kaebus kuulub „kui antud isikute poolt, kes

Viljandi maakonna-nõukogu valimistest osa võtnud, adm. k. k. § 3 põhjal sisulisele arutusele võtmisele“.

Nagu üleval ettetoodust järgneb, ei kuuluks see kaebus „sisulisele arutusele võtmisele“, esiteks, sellepärast, et koosseisu täiendamine“ ei ole valimistel tehtud vildakus“, mille vastu igal hääleõiguslikul kodanikul õigus protesteerida, ja teiseks, kui isegi asuda seisukohale, et „koosseisu täiendamine“ on „valimistel tehtud vildakus“, sellepärast, et kaebamise tähtaeg („kolm päeva pärast valimiste lõppu“) oli juba ammu möödunud. Selle tähtaja möödumisel ei ole „üldhuvide“ kaitse enam iga ühe hääleõigusliku kodaniku õigus, vaid see on juba vastava järeelvalve asutuse ülesanne või üksiku kodaniku õigus, kellele see „üldhuvi“ osutub isiklise huvina, näit. „käesolevas asjas isikutel, „kellel oli õigus maakonna-nõukogusse pääseda, kuid kes kutsumata jäänud selle tõttu, et maakonna-nõukogu, nende arvates, „oli eksikombel otsustanud kutsuda teisi“ (v. minu artikkel „Märkused ühe kaebtuse puhul“ „Päevaleht“ Nr. 260 l. a.). Kõigil neil põhjustel oleks Riigikohus pidanud kõrvaldama tähendatud kaebust läbivaatamiselt, kuid, nagu öeldud, tuleb Riigikohtu otsust siiski tervitada kodanikkude huvide ja õiguste seisukohalt, tuleb tervitada sellepärast, et see on üks — ning selle juures esimene samm üldkaebuste (Popularklage) tunnustamises. Üldkaebuste tunnustamisega aga asetakse üldhuvid kohtuliku kaitse alla, kusjuures asja algatajaks võivad olla mitte ainult teatavad asutused või seadusega eriti õigustatud isikud, vaid iga kodanik, kes üldhuvidele kaasa tunneb. Iseenesest mõistetav, et ka üldkaebuste tunnustamisega jäävad juhtumised, kus kaebamise õigus ainult teatavatel, seadustes eriti ettenähtud isikutel.

Perekonnaseisu seadus.

T. LAUR.

Eelmise Riigikogu poolt võeti perekonnaseisu seadus vastu 12. nov. 1925 a., kuulutati välja 11. detsembri 1925 a. „Riigi Teataja“ nr. 191/192 ning hakkas maksma selle seaduse § 64 põhjal käesoleva aasta 1. juulil, annuleerides seal juures oma

§ 66-ga Asutava Kogu poolt 29. juunil 1920 a. vastuvõetud ja „R. T.“ nr. 139/140 1920 a. väljakuulutatud perekonnaseisu seaduse, millist üldse maksma ei pandudgi.

12. nov. 1925 a. perek. seisuse seaduses nõutud raamatute, tunnistuste ja protokol-

lide 13 vormi kinnitati Vabariigi Valitsuse poolt 26. veebr. s. a. ja kuulutati välja 13. märtsi s. a. „R. T.“ nr. 22.

Siseminister omalt poolt avaldas perek. seisu seaduse § 63 põhjal 3. juuni s. a. „R. T.“ nr. 48 selle seaduse käsitamiseks ja teostamiseks vastavad juhtnõõrid, mis enesest tervelt 89 paragrahvi sisaldavad. Juhtnõõride § 60 märkuse järele on oodata veel erikorraldust perekonna kirjade sisseadmise kohta kõigi E. V. kodanikkude kohta, kuna p. s. seaduse § 18 märkuse järele statistiliste teatelehtede vormide kinnitamise samuti siseministri poolt veel järgneb.

Peab ütlema, et selle seadusega ja nende juhtnõõridega on meie linna-, alevi- ja vallavalitsuste peale väga keerulised ja vastutusrikkad notariaal-kohustused, mis perekona õigust puudutavad, kohustused veeretatud, mis omavalitsustegelastel suuri jõupingutusi, põhjalikku asjatundmist perekonnaõiguslikes küsimustes ja ajakulu nõuavad. Sest nüüdsest (1. juulist) peale peavad eestkätt täh. omavalitsused tasuta registreerima kõikide riigi elanikkude perekonnaseisukordades igasugused muudatused (sündimised, abiellumised, suremised jne.), nende üle asjaosaliste ja tunnistajate allkirjadega varustatud seadusnõuetele vastavad aktid tegema, hulk vastavaid registraatur-raamatuid pidama ja kirjavahetusi pidama, milliseid asjatoimetusi tuhatkorda lihtsamal kujul meil vaimulikud terved aastasadajad seni korralikult on toimetanud. Ainult selle registreerim. puutuvate raamatute ja vormulaaride muretsemise kulud võtab sama s. § 19 järele riigikassa oma kanda; samuti lubab s. järgmine § 20 väljaantavate tunnistuste ja teiste dokumentide ning õienduste pealt maksu võtta Vabar. Valits. sellekohase määruse alusel. Kelle heaks see sissetulek läheb, on lahtiseks jäetud. Ei lausuta ka sõna üheski seaduses ja määrukses, kas ja kellelt on õigus perek. s. ametnikkel selle ülivastutava tegevuse eest omale palka saada. Küll aga normeerivad s. §§ 7 ja 10 kindlasti ära, kes need ametnikud on, nende alluvus ja et nad „oma tegevuse eest vastutavad riigiteenijatega ühesugustel alustel“.

Siseministri poolt antud juhtnõõrid, mis tervelt 23 paragr. võrra pikemad, kui seadus ise, teevad tegemist muu seas ka selle seaduse „lappimisega“, mis tõendab, et seadus ise ülepea-kaela vastu võetud. Näit. sead. § 45 ei ole konkreet.-nõuet selle kohta, et alaealiste abiellujate kohta

peab nende vanemate või eestkostjate nõusolek esitatama, vaid ainult väga soovitatav, et aktile kirjutavad alla ka „alaealiste vanemad või eestk., kui need ilmunud“, kuna juhtnõõride § 41 ja 42 normeerivad nende lubad alaealiste abiellumisteks kohustavateks. Ka vallasekretääride eksami kavasse on eriliselt paigutatud nõue „perekonnaseisu registreerimise“ teadmise kohta („R. T.“ nr. 22 — 1926 a.). Kas ka teistelt perek. s. ametnikke eksamineeritakse, sellest vaigatakse.

Kuna ruum ei luba seaduse kõigi puuduste juures lähemalt peatada, nimetame siinkohal ainult üksikud nendest:

Perek. s. seaduse jõusse astunud §§ 1 ja 2 seletatakse, et iga E. V. kodaniku üle peetakse seal perekonnakirju ja et perek. registrisse tähendatakse kõik isiku perek. seisu muudatused sünnist surmani kronol. järjekorras vastavate dokum. põhjal. Siseministri juhtnõõride („R. T.“ nr. 46 — s. a.) § 60 märkus aga lausub, et kõigi E. V. kodanikkude kohta (p. s. s. § 1 ja 6) perekonnakirjade sisseadmine sünnib sellekohase erikorralduse põhjal.

Kuidas need mõisted kokku „klapivad“, jääb arusaamatuks.

Perek. s. s. § 65 ei kõnele, missugused perek. seisu endised arhiivid kuuluvad üleandmisele Siseministrile, kas kirikute või vallavalitsuste, või mõlemad? Järeldan, et seaduse „riidadevahelise“ mõiste järele mõeldakse seal kirikute arhiive, mida meie seni eraasutusteks oleme pidanud, kuna need arhiivid on meie koguduste eraomandus. Seni pole meie eraasutuste arhiive võerandanud, küll oleme kõnelelennud, et need muinsus- ja kultuurkaitse alla saaks võetud.

Pealegi on sarnaste ülitähtsate kultuurajalooliste dokumentide keskendamine üle kogu Eesti kokku ainult ühte keskpunkti rohkem kui hädaohtlik tuleõnnetuste ja muu segaduste puhul, sest veel on värskest meeles meil, kuis hukkusid väga suure tähtsusega arhiivid Tallinnas 1917 a. ja 1919 a. samuti Tallinnas Ev.-luth. konsistoriumi arhiivis kadusid jäljetult üle 100 koguduste meetrika raamatut? Pealegi pooldatakse seni igalpool mujal riikes arhiivide detsentraliseerimise põhimõtet, kuna ka praktiliselt on üli raske üle terve Eesti ainult Tallinnast eriti kiirel juhtumistel nendest arhiividest dokum. ja õiendusi saada. Ja mida sünnitakse sellega, kui tunnistuste väljaandmine ühte kokku koondakse? Jälle paberit, paberit ja paberit ja asjatat kulu nendele, kes ise palve-

kirja ei oska kirjutada. Keskkohas eneses aga tõuseb uus ametnikkude salk nende palvete lugemiseks ja täitmiseks. Ja seda praeguse kokkutõmbe ajal pealegi! Ka pole vaimulikkude ja omavalits. perek. seisus ametnikkude tegevuspiirkonda küllalt täpselt seaduses normeeritud, mis seaduse täitmise kontrollimise võimaluse ära võtab ja mis peasi, et kõik need raamatud ja planketid liiga hilja, kõigest mõni päev enne 1. juulit, päralt jõudsid, mille tagajärjel paljud ametnikud kaebavad, et nad ei suuda küllalt hästi asjaga tutvuneda — mispärast kindlasti suurendi korratused sellel alal tekkida võivad.

Sellest tekkib kohe kontrolli, järelvalve, küsimus, mis lahtine, mis aga nii paljugi ennustada lubab.

Tarvilik on, et perek. registri andmetes saaks loodud kindel side valdade end. perek. raamatutega ja revisjoni kirjadega,

millised on väga vajavad näit. suguvõsadel varanduste pärijate selgitamiseks, teaduslisteks genealoogilisteks uurimisteks jne. Kuni 1917 aastani leidis meie linnade ja valdade perek. ning revisj. raamatutes kindlad sidemed tervete aastasadade kohta. Ainult nüüd meie ise, ei tea mikspärast katkestame (!) need vajavad sidemed oma iseseisvuse ajal!

Kõigil neil ja muudel tehnilisi raskusi sünnitavatel põhjustel on tungivalt ja hädatarvilik, et täh. seaduse täitmine saaks vähemalt üheks aastaks edasi lükatud, et kõik seisukohad täpselt kaalutud, omavalitsustegelaste arvamised, kes seadust peasjalikult teostavad, saaks ära kuulatud, eeltööd tehtud kindla põhja rajamiseks uutele perekonna raamatutele jne. Vast siis võiks loota, et sarnase oluliselt ja eluliselt ülitähtsa seaduse teostamine kindlal alusel seisab.

Vallakohtute ellukutsumise küsimus.

H. PRIIMÄGI.

E. Maakondade Liidu nõukogu koosolekul 17. juunil 1926 a. ettekantud referaat.

Olen vallakohtute avamise asjus juba mineval aastal ja ka sel aastal Rahukogule kirjutanud, kuid sealt ei ole ettepanekud edasisaadetud. Hiljuti kirjutasin sellest ka praegusele kohtuministrile, kes asjas muidugi lühikesel ameti ajal ja Riigikogu äraolekul midagi teha ei saanud.

Minu arvates võiks vallakohtute seletada anda asjad kuni 20.000 m. väärtuseni ja vähemad süüteo asjad, nagu söimamised, löömised jne., mis omal ajal vallakohtute võimkonda kuulusid. Uuemate seaduste järele võiks vallakohtute seletada anda koolilaste karjaseks pidamise trahvimised ja ka mõned muud asjad, kus karistusena ettenähtud rahatrahvid ehk kuni 2 nädalat aresti.

Selle läbi väheneks arvatavasti rahukohtunikud asjade arv iga valla kohta 100 võtta. Näituseks on minul Mustvee jaoskonnas 11 omavalitsust, s. o. 9 valda ja 2 alevit. Asju on aga olnud aastast: 1924 a. — 2143 ja 1925 a. — 2126, kuna kummagil oli endiste aastate ülejääki 1000 asja ümber.

Kõikide pingutuste peale vaatamata jõudsin aastast ainult 1900 asja ümber ära seletada, nõnda et iga aasta ülejääk üle

200 asja kasvas. Normaalselt töötades oleks paras 1000 asja läbi harutada. Kui nüüd minu jaoskonnas 11 vallakohtu käimas oleks ja iga kohus 100 asja ära seletaks, väheneks mul asjade arve 1026 peale, kuna vallakohtutele 100 asja seletamine suuremat raskust ei teeks, sest nendel tarvitseks ainult aastast iga kuu kord koos käia ja igal istungil 10 asja äraseletada.

Eestis on 395 omavalitsuse üksust (374 valda + 21 alevit). Kui arvata esimehe palgaks à Mk. 400 istungi pealt, 2 kohtuliikmele à 300 m. ja sekretärile 500 m., siis oleks ühe vallakohtu istungi kulu 1500 m, ja 12 istungi pealt aastast tuleks maksta 18.000 marka, mis 375 omavalitsuse üksuse pealt, kui igas kohus avada, teeks aastast kulusid 7.110.000 m. Kui iga kohtu peale veel 2000 m. aastast paberi jne. kulu arvata, teeks vallakohtud omavalitsustele ümarguselt kulusid 8 miljoni aastast.

Üks rahukohtunik kõige kantseleiga läheb riigile maksma ligi 700 000 m., nii et 8 miljoni eest võiks umbes 10 uut rahukohtunikku ametisse panna. Kui neid paigutada kohtadesse, kus praegustel rahukohtunikudel tööd üleliia, siis kuju-

neks asi nõnda, et ka rahukohtunikud normaalselt üle riigi töötada võiksid. Selle järele on selge, et kulude vähendamise mõttes vallakohtud riigile kasu ei too, ka ei või arvata, et vallakohtud asju paremini seletaksd, kui rahukohtunikud, kes iga päev seda tööd teevad ja selle tõttu igakülselt kohtuasjadega tuttavad on. Aga selle peale vaatamata on vallakohtutest rahvale siiski üks kasu ja nimelt see, et kohus rahvale kättesaadavaks muutub, mida ta ka 10 uue rahukohtuniku ametisse panemise tagajärjel ei oleks, sest kohtunikud saavad ametisse pandud ikka suurema maaala peale, kui üks vald on.

Sellest seisukohast välja minnes tuleks vallakohtutele eesõigus anda, kuna ka karta ei ole, et praegusel ajal isikuid vallas ei leiduks, kes väikestes asjades ei mõistaks ütelda ehk otsustada, kellel õigus on.

Muidugi tuleks enne vallakohtute avamist sekretäridele lühikesed kursused toime panna, mis tarvilised iseäranis nende sekretäridele, kes senini kohtu alal pole töötanud, kuna endised sekretärid selle tööga kohe hakkama saavad.

Vallakohtute peale võiks peale eelnimetatud asjade ka pärijate kinnitamist vähemates asjades panna, kus vallasvaraga, ütleme kuni 100.000 m., tegemist.

Ka võiks vallakohtu peale (ehk veel parem vallavalitsuse ehk sekretäri peale) notari kohused panna. Elu läheb ikka mitmekesisemaks ja vekseldamine ka liht-rahva seas käiku, kuid praegu on asi nõnda, et vekslit saab protestida ainult siis, kui maksukoht on määratud notari elukohas. Ka iga vähema lepingu ja volikirja pärast notari juurde sõidu tegemine on asjata kulu ja aja raiskamine.

Vene ajal võisid vallakohtud leginguid tõestada kuni 300 rbl. väärtuses, missugune väärtus praegu 60 000 m. oleks.

Vallakohtu peale 20.000 m. välja andmine igas vallas ühe aasta jooksul on

vist nii väike kulu, et ükski vald selle vastu ei oleks, kui vähegi silmaspidada seda kulu, mis rahval praegu rahukohtuniku juurde sõiduga on.

Omast jaoskonnast võin näituseks ette tuua, et inimestel tuleb kaugematest valdadest kohtusse ilmuda 20—40 km. kaugusest. Kui selle sõidu peale kaks päevagi arvata, siis läheb juba üks sõit maksma ühe hobusega ja inimesega: hobuse päevakulu kohtusse ja tagasi sõidul à 500 m. päevas = 1000 m. inimese 2 päeva à 250 m. 500 m. Kokku 1500 m, s. o, nõudjal; kostjal samuti 1.500 m ja kui kaks tunnistajat ka arvata, kelle kulud sama suured, siis teeb üks ainus asi 6.000 m. kulu ühe korra pealt. Jääb aga asi teise korra peale, on kulud veel suuremad.

Nõnda tuleb välja, et rahvas praegu 3—4 kohtu asja ajamisel kaugemast vallast 20.000 m. kulu kannab, kuna selle raha eest omal vallamajas vallakohtu terve aasta võiks tegutseda ja rahvale igal ajal vähemate kohtu asjade ajamiseks kättesaadav oleks.

Selle kasu vastu ei aita juristide targused, nagu seda Tartus õigusteadlaste päeval üks jurist ette tõi, et vallakohtu ei oska asja ajada.

Juristidel on muidugi raskem vallakohtusse ilmuda, kui linnas mõni samm korterist kohtusse astuda, sellest ka siis vastuseis vallakohtutele.

Vallakohtute kaotamine paneb päris imestama, kui palju lugupidamist meie oma meestel meie enese rahva võimise kohta on, kuna saksad ja Vene riigivõimu mehed ometi julgesid õiguse mõistmist rahva enese kätte usaldada, kui viimasel kirja oskamistki ei olnud ja see alles orja ikkest vabanemas oli.

Ka poliitiliste erakondadesse kohtunikude kuulumine ei ole mõõduandev, sest ka vallas leidub mehi, kes aru saavad, et kohut erakondlikes huvides mõista ei saa.

Rahva tervishoiu korralduse seadus.

E. Maakondade Liidu poolt kokkuleppel Linnade Liiduga 1925 a. esitatud paraleel rahva tervishoiu korralduse seaduse eel-nõu on järgmine:

I. Tervishoiu Peavalitsus.
§ 1. Rahva tervishoiu ja arstlise alal

juhtimine ning sellel alal järelvalve teostamine kuulub Töö-Hoolekandeministri võimkonda, kes seda ülesannet teostab Tervishoiu Peavalitsuse kaudu.

§ 2. Tervishoiu Peavalitsus koosneb:
1) üldosakonnast,

2) rohuasjanduse ja apteegi osakonnast.
 § 3. Tervishoiu Peavalitsuse juhatajaks (riigi tervishoiu direktor) on arst, keda ametisse määrab Vabariigi Valitsus Töö-Hoolekandeministri ettepanekul Tervishoiu Nõukogu poolt soovitatud kandidaatidest. Tervishoiu Peavalitsuse juhatajal on oma ameti alal ministri abi õigused.

§ 4. Üldosakonna juhatajaks (tervishoiu inspektor) on arst, rohuasjanduse ja apteegi osakonna juhatajaks kõrgema eriharidusega rohuteadlane. Nad määratakse ametisse Töö-Hoolekandeministri poolt Tervishoiu Peavalitsuse juhataja ettepanekul. Samal viisil määratakse ametisse Tervishoiu Peavalitsuse arstline sekretäär.

§ 5. Asjaajamine Tervishoiu Peavalitsuses sünnib üldise ministeeriumite seaduses ettenähtud korras.

§ 6. Tervishoiu Peavalitsuse ülesandeks on:

1) tervishoidliste teadmiste levitamine (populariseerimine) ja rahva tutvustamine tervishoidu puutuvate küsimustega;

2) tervishoiu statistika korraldamine;

3) alalise ja erakorralise tervishoidlise kaitseteenistuse organiseerimine ja valve riigi tervishoidliste kaitseabinõude ja asutuste üle kõikidel riigi piiridel, liikumis- ning läbikäimisteedel;

4) üldine võitlus haiguste eriti hakkavate haiguste vastu ja selle võitluse otstarbekohane korraldamine, seerumite ja rõuge- lima valmistus- ja laboratooriumite, bakteriooloogia ja teiste laboratooriumite jne. korraldamine;

5) kurortide, tervisevete, suvituskohade kaitse ja tervishoidline järelevalve, sanatooriumite korraldamine;

6) võitlus suguhaiguste, prostitutsiooni ja lepra vastu;

7) kõikide riigi eriametkondade (raudteed, vangimajad jne.) koosseisulistest arstide ametisse kinnitamine vastava ametkonna ettepanekul, nende tervishoiulise tegevuse juhtimine, korraldamine ja koordineerimine;

8) tõu-tervishoiu (eugeenika) edendamine;

9) emade ja laste tervishoidlise kaitse ning võitlus rinnalaste surevuse vastu;

10) võitlus alkoholiismi, kokaiiniismi ja morfinismi ja nende tagajärgede vastu;

11) tervishoiu asutuste ning tervishoiu alal töötavate seltskondlike organisatsioonide toetamine ja nende tegevuse ühtlustamine;

12) valve haigekassade arstlike ja tervishoidliste tegevuse üle;

13) arstlike, farmatseutilise ja muu tervishoiu alal töötava personaali registreerimine ja valve nende kutsetegevuse üle;

14) kesk- ja alama tervishoiu personaali (hambaarstid, halastajad õed, masseerijad, haigetalitajad, sanitaarid jne.), ettevalmistus- ja kursused) ülevalpida- mine;

15) riigi poolt ülevalpeetavate tervishoiu ja ravitusasutuste eelarvete ja aruannete läbivaatamine ja kinnitamine;

16) riigi toetust saavate eratervishoiu ja ravitusasutuste eelarvete ja aruannete läbivaatamine.

Märkus: Riigimaksust vabastamine loetakse toetuseks.

17) valve tervishoidlise seisukorra üle riigi poolt ülevalpeetavates rinnalaste ja emade kodus, vigaste ja kurikalduvustega laste, pimedate, kurtumade ja nõrga mõistusliste varjupaikade, töökodudes, koolkodudes ja ühistöömajades ning nende asutustesse paigutamise ja küsimuste lahendamise Hoolekande seaduses ettenähtud juhtumistel.

18) riigi ja eraravitusasutuste (haigemajad, sanatooriumid, kurordid jne.) avamiseks lubaandmine, samuti ka nende ehitus ja ümberehitusprojektide kinnitamine tervishoiu nõuete ja otstarbekohasuse suhtes;

19) apteegi ja rohuasjanduse organiseerimine;

20) rohuasjandusse puutuvate määruste, takside ja eeskirjade väljatöötamine;

21) valve apteekide, rohuladude, arstirohtude valmistus- ja laboratooriumite, keemiafarmatseutilise laboratooriumite, rohu- ja kosmeetika laboratooriumite üle ning avamislubade andmine;

22) lubaandmine riigis kui ka väljaspool riigi piiri valmistatud arstimisvahendite, arstlike toitmise ja dieetiliste preparaatide (lauavete, tervisevete, tervisviinade jne.) turule saatmiseks ja müümiseks;

23) valve tehnikas majapidamiseks ehk muuks mittearstlikeks otstarbeks tarvitavate kihvtiste ja kangemõjuliste ainete valmistamise ja müügi üle;

24) kodumaa arstirohtude kasvatamise, korjamise ja ümbertöötamise edendamine ja korraldamine;

25) valve arstlike, farmatseutilise ja muu tervishoiu alal töötava personaali kutsetegevuse ja arstimisvahendite kuulutuste üle;

26) hoolitsemine tervishoiu personaali teadusliku tasapinna tõstmise ja kutsehariduse täiendamise (kursused, väljamaa õpereisid) eest;

27) ülem järelevalve tervishoiu korraldamise ja valve kõigil aladel;

28) maakonna ja linnavolikogude sundus-

likkude määruste läbivaatamine ning nende kohta arvamise avaldamine;

29) otsekohene kirjavahetus välisriikide tervishoiu keskasutustega peavalitsuse kompetentsi kuuluvates asjades.

II. Riigi Tervishoiu Nõukogu.

§ 7. Tervishoiu Peavalitsuse juures töötab Riigi Tervishoiu Nõukogu. Tema arutab kõiki rahva tervishoiu ja arstlike alasse kui ka kohtuarsti teaduslikku ekspertiisi kuuluvaid küsimusi.

§ 8. Tervishoiu Nõukogu koosseis on: esimees — Tervishoiu Peavalitsuse juhataja, liikmed:

- 1) Tervishoiu Peavalitsuse üldosakonna juhataja — ühtlasi esimehe asetäitja,
- 2) Tervishoiu Peavalitsuse rohuasjanduse ja apteegi osakonna juhataja,
- 3) Tartu Ülikooli Tervishoiu instituudi juh.,
- 4) Tartu Ülikooli kohtuarstiteaduse instituudi juhataja,
- 5) Tartu Ülikooli rohuteaduse instituudi juhataja,
- 6) Sõjaväe ülemarst,
- 7) Haridusministeeriumi esitaja,
- 8) Punase-Risti Peavalitsuse esimees,
- 9) Loomatervishoiu Peavalitsuse juhataja,
- 10) Kaks maakonnaarstide esitajat—maakonnaarsti,
- 11) Kaks linnaarstide esitajat — linnaarsti,
- 12) Kaks jaoskonna tervishoiu arstide esitajat — jaoskonna tervishoiu arsti,
- 13) Raudtee ülemarst,
- 14) Vangimajade ülemarst,
- 15) Üks arstiseltside Liidu esitaja,
- 16) Eesti Linnade Liidu esitaja,
- 17) Eesti Maakondade Liidu esitaja,
- 18) Tervishoiu Peavalitsuse arstline sekretäär, kes ka ühtlasi Tervishoiu Nõukogu sekretääriks on.

§ 9. Tervishoiu Nõukogu vaatab läbi kõik rahva tervishoiu alal väljaantavad seaduse eelnõud ning üleriiklise tähtsusega määruste kavad enne nende kinnitamiseks andmist Riigikogule või Vabariigi Valitsusele.

§ 10. Tervishoiu Nõukogul on õigus ette panna rahva tervishoiu alal maksvais seadustes ja määrustes ettevõtta muutusi, täiendusi ja parandusi, esitades neid Tervishoiu Peavalitsuse läbi Töö-Hoolekandeministeeriumile ja Vabariigi Valitsusele.

§ 11 Tervishoiu Nõukogu läbivaatamisele ja otsustamisele kuuluvad:

1) Rahvatervishoiuga ühenduses olevate veterinaar-arstlike ja loomatervishoidlised seaduste ning määruste eelnõud;

2) riigi arstlike ja tervishoidlise perso-

naali kutsehariduse nõuete kindlaks määramine;

3) pensioni, abielulahutuse ja muus asjus Vabariigi seadustes ettenähtud juhtumisel, Tervishoiu Nõukogule esitatud kaebuste ja küsimuste läbivaatamine ning lõplik otsustamine;

4) väljamaa diploomiga arstidele kutsetegevuse lubamise küsimuste läbivaatamine;

5) kohtu ja politseiarstide, samuti ka tervishoiu alal töötavate keemikute ja hoolekande alal töötavate arstide tegevuspiirkonna kindlaks määramine;

6) kohtuliku ekspertiisi ja teiste eriülesannete peal oleva arstlike personaali tasu-tingimiste normeerimine;

7) mineraal hallikate, tervisevete, tervisemuda ja kurortide päralt üldise tervishoidlise tähtsuse tunnistamine ja nende tervishoidlise kaitseraiooni äramääramine vastavalt omavalitsuste ettepanekutele;

8) apteegi võrgu kindlaks määramine;

9) müügiks keelatud ehk piiratud kange- mõjuliste rohtude nimekirja kokkuseadmine;

10) farmakopea kokkuseadmine, selle täitmine ja parandamine;

11) sundusliku teatamise alla kuuluvate külgehakkavate haiguste nimestiku kindlaks määramine;

§ 12. Töö-Hoolekandeministri ehk Tervishoiu Peavalitsuse poolt Tervishoiu Nõukogule esitatud küsimuses kinnitab otsused Töö-Hoolekandeminister ja saadab täide Tervishoiu Peavalitsus. Otsused, mis puutuvad sõjaväe tervishoiu korraldusse, nii palju kui need ühenduses on rahva üldise tervishoiuga, kinnitakse Töö-Hoolekandeministri ja Sõjaministri poolt, lahkuminekupuhul Vabariigi Valitsuse poolt ja saadetakse täide Sõjaministri kaudu.

§ 13. Tervishoiu Nõukogu tegevus sellel seaduses ettenähtud alustel korraldatakse lähemalt nõukogu poolt väljatöötatud ja ministri poolt kinnitatud kokukorraga.

III. Omavalitsused.

§ 14. Üldine elanikkude tervishoiu eest hoolitsemine ja seadusliku järeelvalve teostamine tervishoiu alal kohaliku omavalitsuse piirkonnas on maakonna ja linnavalitsuse kohuseks.

Märkus: Maakonna piirides olevad alavid alluvad tervishoidlisel maakonnavalitsusele, kusjuures tervishoiu peale antud kuludest nad vastavalt osa võtavad.

§ 15. Maakonna ja linnavalitsuse ülesanded tervishoiu alal on:

1) oma piirkonnas olevate haigete eest hoolitsemiseks avada, sisseseada ja ülalpidada ravitsusasutusi, nõuandekohti, keemiliskbakterioloogilisi laboratooriume, desinfectiooni kambrid ja teisi tervishoiu asutusi;

2) teostada tarvilist kontrolli toidu-, joogi- ja maitseainete valmistuse, hoiu, transpordi ja müügi üle;

3) valve tööstuse ning äriettevõtete, sadamate, avalikkude kauplemisplatside, vangimajade, ravitsusasutuste, koolide ja teiste avalikkude asutuste tervishoidlise seisukorra üle;

4) valve vabrikute ja teiste tööstus-ettevõtete piirkonnas maapinna puhtuse ja mustusvee kahjutaks tegemise üle;

5) valve omavalitsuste ja eraisikute ehk seltside poolt korraldatud ja ülalpeetavate mängu- ja spordiplatside, lasteaidade, suvekoloniide, lastekodude ning varjupaikade tervishoidlise seisukorra üle;

6) valve ehituste tervishoidlise seisukorra üle sundides nende omanikka täitma määrusi ja korraldusi, mis kõigi avalikkude ja eraehituste ning elamute kohta maksmata pandud;

7) valve tööstusettevõtete tervishoidlise seisukorra üle, otsides ja võttes tarvitusele abinõusi selle parandamiseks ja tõstmiseks;

8) võitlus haiguste, eriti hakkavate haiguste vastu (haiguste idude hävitamine, desinfectioon ja desinseksioon, kaitse rõuged);

9) valve meiereide, piima ja piima produktide üle;

10) valve tapamajade üle;

11) valve avalikkude saunade, supelusa- ja vanniasutuste üle tervishoidlisest seisukohast;

12) valve elukorterite, ühiselumajade, kirikute, seltsimajade, võerastemajade, öömajade, karistusasutuste ja kõigi teiste asutuste ning ehituste tervishoidlise seisukorra üle, (ruum, valgus, õhk, puhtus, ventilatsioon jne.).

13) kooli tervishoid;

14) apteegi ja rohuasjanduse organiseerimine;

15) mineraalvete ja puuvilja jookide valmistusasutuste avamiseke luba andmine tervishoiu seisukohast;

16) valve haigemajade arstlise ja tervishoidlise tegevuse üle;

17) avalikkude ehituste ning ühiselumajade ehitus- ja ümberehitus projektide läbivaatamine ja nende avamislubade andmine tervishoiu seisukohalt;

18) korralduste maksmapanemine elanikkudele terviskahju sünnitavate loomade

(hulkuvate marutõbeliste koerte, rottide) ja putukate hävitamiseks;

19) matmise paikade, kabelite, surnukambrite ja kremotooriumite avamiseks lubaandmine, valve matmise, ümbermatmise ja surnukehade transpordi üle, silmaspidades vastavaid seadusi ja määrusi;

20) vastuvõtta ja registreerida kõiki hakkavate haiguste juhtumiste teadaanded, valvata, et nende haiguste sunduslik teatamine vastavalt seaduse, määruste või korralduste nõuetele korralikult täitmist leiaks ning aruannete esitamine selle üle Tervishoiu Peavalitsusele;

21) korraldada uurimisi maakonna või linna piirkonnas ettetulevate hakkavate, epideemiliste ja endeemiliste haiguste ilmumise ja laiali lagunemise põhjuste selgitamiseks;

22) koguda ja korraldada tervishoiusse puutuvaid statistilisi andmeid;

23) esitada Tervishoiu Peavalitsusele aasta aruandeid tervishoiu seisukorra üle;

24) linnavalitsuste ülesannetesse kuulub peale selle: (pt. 4, 6, 11 jne. Linnade Liidu kavas).

§ 16. Kõigil § 15 ülestähendatud aladel on maakonna ja linnaomavalitsustel õigus selle ja teiste maksvate seaduste piirides välja anda sundmäärusi, mis enne nende avaldamist tulevad läbivaatamiseks ja seisukoha avaldamiseks Tervishoiu Peavalitsuse juhatajale saata.

IV. Maakonna- ja linnaarstid.

§ 17. Töö korraldajatena puht tervishoiu alal on ametis maakonnas maakonna- ja linnas linnaarst, kes ametisse valitakse vastava maakonna- või linnavalitsuse poolt arstide hulgast, kellel kreisi arsti diplom. Arstid ilma vastava diplomita võivad nimetatud arstide kohuste täitjateks valitud saada.

Märkus: Linnad, kus vähem kui 15.000 elanikku, võivad maakonnaga ühise arsti pidamiseks ühineda.

§ 18. Maakonna või linnaarsti ülesanne on tervishoidlise töö tegelik ja tehniline juhtimine kohaliku omavalitsuse piirkonnas. Tema üksikasjalised ülesanded määrab kindlaks maakonnanõukogu või linnavolikogu poolt kinnitatud kodukord.

§ 19. Ametikohuste täitmisel on maakonna-, linnaarstil õigus nõuda politsei kui ka teiste administratiiv võimude ja autoriteetide abi ning kaitset.

§ 20. Maakonna või linnaarst saab eritasu Riigikassast Tervishoiu Peavalitsuse eelarve järele tema peale pandud eriliste

ülesannete eest. Tasu suurus määratakse kindlaks Riigikogu poolt eelarve korras.

V. Omavalitsuste tervishoiu nõukogu.

§ 21. Maakonna või linnavalitsuste juurde moodustakse nõuandvaks orgaaniks Tervishoiu Nõukogu, mille liikmeks on kogukonna tervishoiu ja farmatsöitliste asutuste juhatajad, tervishoiu jaoskonna arstid, kooliarstid, vaeste arstid ning linna ehk maakonna omavalitsuste esitajad vastava volivõi nõukogu määramisel.

Omavalitsuste tervishoiu nõukogu kutsub kokku vähemalt kord aastas vastav maakonna- või linnavalitsus.

§ 22. § 21 tähendatud nõukogul on õigus arutada kõiki tervishoiu alasse puutuvaid küsimusi maakonna või linna piirkonnas ja ettepanekuga esineda maakonna või linnavalitsusele.

Märkus: Koosolekute lähem tegevus korraldatakse kodukorraga, mis maakonnannõukogu või linnavolikogu poolt välja antakse.

VI. Tervishoiu jaoskonnad.

§ 23. Maakonnad ja linnad, kus üle 15 tuhande elaniku, jagunevad tervishoiu jaoskondadesse.

Märkus: Linnades, kus vähem, kui 15 tuhat elaniku, on linnaarsti ühtlasi ka jaoskonna tervishoiu arstiks.

§ 24. Tervishoiu jaoskondade piirid määrab kindlaks maanõukogu või linnavolikogu kohaliku maakonna- või linnavalitsuse ettepanekul.

§ 25. Tervishoiu jaoskondade juhatajateks on jaoskonna tervishoiu arstid. Nad määratakse ametisse maakonna- või linnaarsti arvamist ärakuulates maakonna või linnavalitsuse poolt, millest viimased registreerimiseks Tervishoiu Peavalitsusele teatavad.

§ 26. Jaoskonna arstide palgad normeerib maakonna või linna omavalitsus.

§ 27. Jaoskonna arsti õigused ja kohused määratakse kindlaks eriinstruktsioonides, mis vastava maakonna või linnavalitsuse poolt väljatöötatud ja enne maksma panemist Tervishoiu Peavalitsuse juhatajale seisukoha avaldamiseks saadetud.

§ 28. Oma ametikohuste täitmisel on jaoskonna arstil vaba pääs kõikidesse nendes kohtadesse, mis tema tervishoidlise valve alla kuuluvad, samuti on tal õigus ametikohuste täitmisel nõuda ja saada nii kodanliste kui sõjaväe võimude kaitset ja abi.

VII. Haigemajade, koolide ja vaeste arstid, kohtu- politsei- arstid ja arstid-keemikud.

§ 29. Omavalitsuste haigemajade, koolide ja vaeste arstid, kogukonna tervishoiu asutuste juhatajad ja muu tervishoiu alal omavalitsuse teenistuses oleva personaali määrab ametisse maakonna või linnavalitsus ja teatab sellest registreerimiseks Tervishoiu Peavalitsusele.

Märkus: Kooliarstide tegevuspiirkonnad määrab kindlaks maakonna või linnavalitsus.

§ 30. Kohtu-politsei arstid ja arstid-keemikud, kes töötavad vastavalt nende kohta maksvate eriseaduste nõuetele, määratakse ametisse Tervishoiu Peavalitsuse juhataja poolt. Nad saavad palka Riigikassast Tervishoiu Peavalitsuse eelarve järele. Nende tegevuspiirkonnad määrab kindlaks Riigi Tervishoiu Nõukogu.

VIII. Kohused ja õigused.

§ 31. Selles seaduses ettenähtud ülesannete ja kohuste täitmine sünnib nende asutuste kulul, kelle ülesannetena nad ettenähtud. Võitlus suguhaiguste ja hakkavate haiguste vastu sünnib riigi kulul.

§ 32. Selle seaduse täitmine ning järelvalve seaduse täitmise üle on Töö-Hoolekandeministri ja Tervishoiu Peavalitsuse juhataja kohuseks, kellel õigus on käesoleva seaduse põhjal ning selle elluviimiseks, väljaanda korraldusi ja üksikasjalisi instruksioone.

Seletuskiri põhimõtteliste paranduste kohta.

1. Arusaamatuste ärahoidmiseks ülesannete suhtes, mis on täita Tervishoiu Peavalitsusel ja omavalitsusel, on I peatükist § 6 väljajäetud rida punkte Tervishoiu Peavalitsuse ülesannetest mitmesuguse järelvalve alal, mis otse omavalitsuste ülesanded on, selleasemel aga asemele võetud § 6 pt. 27, mis ülemjärelvalve Tervishoiu Peavalitsuse kätte annab.

2. Riigi Tervishoiu Nõuhogu kõrgemaks tervishoiu asutuseks ntmetamisega võib ministri ja nõukogu vahekorras arusaamatusi tekkida, mispärast see § 7 väljajäetud on.

3. Et Riigi Tervishoiu Nõukogu muuseas ka koolitervishoidu korraldab, on nõukogust osavõtmise Haridusministeeriumi esitajatel tarvilik, missuguses mõttes § 8 täiendatud. Maakonna- ja jaoskonna arstide soovil on nende ja linnaarstide arv kahe peale tõste-

tud. Kuna linna ja maakonnaavalitsuse teostada tervishoid kohtadel, peaks ka neil oma otsekohesed esitajad Nõukogus olema, milleks Liidu esitajad ettenähtud, seda enam, et Tervishoiu Peavalitsuse eelnõu seal Arstiseltside Liidu esitaja ette näeb.

4. Arstide palkade normeerimine on Tervishoiu Nõukogu võimkonnast välja jäetud, sest selle nõukogu koosseis ei saa ennast asutuste esitajateks pidada, kelle kätte majandusliste küsimuste lahendamine antud.

5. Omavalitsuste peatükis on üksikasjaliselt ülesloetud nende ülesanded pt. 1 täh. põhjustel. Et linna ja maaolud sedavõrd lahkuminevad, et ühist nõuet ei saa igas asjas nende mõlemi kohta üles seada, on rida nõudeid vee muretsemise ja valve puhtuse nõuete kohta teedel jne. maakonnaavalitsuste ülesannetest välja jäetud.

6. Tervishoiu ameti nimetus on tervelt kõrvaldatud, samuti ka praegune tervishoiu osakond, põhjusel, et teadmata on, misuguseks kujuneb omavalitsuste põhiseadus ja ette tööjaotuse äramääramine võib tervishoiu korralduse seaduse vastuollu viia tulevase omavalitsuste põhiseadusega. Praegu maskev kord, samuti tulevane seadus korraldavad iseenesest töö jaotuse ühtlaselt,

nii et ka tervishoiu asi selle all ei kannata, seda enam, et tehniline ja puht arstline asja juhtimine selle seaduse eelnõu järele linna- ehk maakonna arsti käes seisab.

7. Maakonna- ja linnaarsti ülesandeid eriti üleslugeda ei leidnund Liidu juhatus tarvilikuks, sama ka jaoskonna arstidel, sest nende ülesanded võivad olude mõjul väga muutuda ja on praegu juba mitte ühtlased, sest ühes kohas on nende kõrval kooli- ja vaeste arstid, teises mitte, seega ei saa üleslugemine kunagi täielik olla, mispärast see parem kodukordade hooleks jätta, mille muutmise hõlbus.

8. Kuna tervishoiu korralduse seaduses eestkätt omavalitsused peavad selle valvel olema, et ainelised kulud ülepääsemata raskusi ei sünnitaks ja Tervishoiu Peavalitsus eelnõu § 33 kõik tervishoiu kulud omavalitsustele sunduslikuks võib teha, on selle asemele võetud Liidu eelnõu § 31, mis kulude asjus piiri tõmbab. Et Tervishoiu Peavalitsuse eelnõus oli ettenähtud osa arstide palka riigi kanda võtta, see käesolevas eelnõus puudub—omavalitsused maksavad ise terve palga—, on viimati nimet. paragr. selle asemel ettenähtud suguhaiguste ja hakkavate haiguste vastu võitlemine riigi kulul.

Hoolekande seaduse muutmise seadus.

E. Maakondade Liidu juhatus esitas 28. juunil s. a. selsamal päeval Liidu juhatuse poolt vastuvõetud järgmise Hoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu Töö-Hoolekandeministrile esitamiseks Vabariigi Valitsuse kaudu Riigikogule:

Hoolekande seaduse („R. T.“ Nr. 120/121 — 1925 a.) § 210 pt. 7 maksma panna järgmises redaktsioonis:

7) arvates 1. jaanuarist 1926 a. määratakse töö- ja hoolekandeministriumile tema eelarve järgi igaks järgnevas aastaks kümne aasta jooksul kakskümmendviis miljonit marka krediiti toetuse andmiseks omavalitsustele hoolekande teostamiseks.

Seletuskiri.

Hoolekande seaduse § 210 pt. 7. maksev redaktsioon on: „7) arvates 1. jaanuarist 1926 a. määratakse töö- ja hoolekandeministriumile tema eelarve järgi igaks järgnevas aastaks kümne aasta jooksul

kakskümmendviis miljonit marka krediiti toetuse andmiseks omavalitsuse asutustele hoolekande asutuste sisseseadmiseks“.

Määrates riiklise toetuse omavalitsustele hoolekande asutuste sisseseamiseks, võivad sellest toetusest osa saada ainult need omavalitsusüksused, kellel aineeline seisukord võimaldab omalt poolt suuremaid summe hoolekande asutuse (laste- ehk vanadekodu) sisseseadmiseks juurdepanna ja kellel ainelist jõudu on suuremat hoolekandekodu ülevõlpidada. Seda ainelist jõudu ei ole mõnelgi maakonnaomavalitsusel praeguste maksuseaduste juures, mispärast meil maakondasi on, kus ainustki hoolekande kodu pole, vaatamata selle peale, et riik sarnaste kodude asutamiseks toetust on annud. Seda toetust ei saa aga oma summade puudusel kätte, samuti pole mõtet asutust sisseseada, kui väljavaated puuduvad selle ülevõlpidamise võimaluse kohta.

Selle seisukorra ja Hoolekande seaduse § 210 pt. 7 praeguse redaktsiooni maksuse tagajärg tuli väga iseloomustavalt avalikuks üleriiklise hoolekande nõukogu esimese koosoleku otsustes 8. mail s. a. 1926 a. toetussummade jaotamise kohta, kus suurem osa toetusrahast linnaomavalitsustele osaks langes, seal hulgas umbes seitsme miljoni margaline summa Tartu linnavalitsusele hoolealuste koolimaja ehitamiseks. Majandusliselt raskest seisukorras olevad maakonnavalitsused saivad, eespool seletatud põhjustel, võrreldes linnadega, väikesed summad. Et maakonnavalitsused omalt poolt suuremaid summe praegustes oludes ei saa hoolekandeaastuste ellukutsumise peale määrata, võimaldaski hoolekande teostamise peale määratud summast suure osa koolimaja ehitamise peale määrata — üldhoolekande korralduse kahjuks.

§ 210 pt. 7 esitatud redaktsioon kõrvaldab selle ebaloomuliku nähtuse ja võimaldab hoolekande peale määratud summe tarvitada otse hoolekande peale, võimaldab toetuse õiglast jaotamist ja selle määramist sinna, kus seda kõige rohkem vaja on, hoolekande asutuste ellukutsumisel muidugi ka nende sisseseadmiseks.

Teiseks kõrvaldab esitatud redaktsioon selle punktiga ka hoolekande kodudele antud eesõiguse hoolekande muude viiside kõrval. Hoolekande seadus tunneb mitut hoolekande teostamise viisi, millele seadus

rea paragrahve pühendab. Nii ütleb § 51 laste hoolekande kohta: „Lastekodudesse või perekondadesse kasvatada antud laste eest hoolekandmise kulud on selle liuna või maakonna omavalitsuse kanda“ . . . Raukade ja töövõimetute eest hoolitsemise viiside äramääraja § 99 paneb asutused koguni viimasele kohale, öeldes: „Abi antakse abitarvitajatele: 1) tema kodu; 2) perekonda ülalpidamisele andmise läbi; 3) sellekohasesse asutusse paigutamise teel“. Et asutused kõige otstarbekohasemad hoolekande teostamise kohad on, see on veel kindlaks tegemata, kuna uuem vool just perekondades laste kasvatamist eeldab, missugust seisukohta isegi tulisemad kinnise hoolekande pooldajad jagama on hakanud, nähes meie vanemate hoolekande asutuste mõju sealt lahkunud noortes inimestes.

Praeguse korra juures, kus aineiline külg ei luba omavalitsustel suuri summe nõudvaid hoolekande kodusi sisseseada ja ülalpidada, kaob võimalus riiklist toetust odavama ja otsekohe hoolekande peale saada, missugune nähtus hoolekannet vajavate kodanikkude huvidega kooskõlas ei ole, mispärast riiklise toetuse õiglast jagamist takistav pt. 7 praegune lõpp tuleks välja jätta ja üleriiklise hoolekandenõukogule ning Töö-Hoolekandeministrile § 210 pt. 7 uue, selles seaduseelnõus esitatud, redaktsiooniga hoolekande otstarbekohaseks korraldamiseks vabad käed jätta.

Omavalitsuste päevauudised.

Omavalitsuste valimiste seaduste muudatuste seadused.

Siseministeriumi poolt on valmistatud seaduse eelnõud maakonna-, valla-, alevi- ja linnavalitsuste valimisseaduste muutmiseks ja esitakse lähemal ajal Riigikogule. Need seadused tahetakse maksmata panna enne talviseid omavalitsusvalimisi. Esiteks ühtlustavad uued seadused omavalitsusvalimise seadusi muudetud Riigikogu v. seadusega (siiski mitte igas asjas, näit. kautsjonide sissemaksimist ei ole), teiseks on läbi viidud valimiseõiguse asjus alaline elukoht. Maakonnanõukogu valimisseaduses on suuremaks muudatuseks veel see, et maakonnanõukogu valimistest ei võta alevi-elanikud osa.

Alevid järevalve suhtes maakondade alt ära.

Kooskõlas esimese Eesti omavalitsustegelaste kongressi ja E. Maakondade Liidu nõukogu seisukohtadele on Siseministeriumi poolt seaduse eelnõu kokkuseatud ajutise järevalve seaduse muutmiseks selles mõttes, et alevid edaspidi kuuluksid järevalve suhtes otsekohe Siseministeriumi alla, nagu linnadki. Sellega oleks õigustatud ka valimisseaduse muutmise alevitele maakonnanõukogust valimisõigust mitte andes.

Vastuvaidlemata korras maksude sissenõudmise õigus omavalitsustele.

Omavalitsuste ja nende riigimaksude

vastuvaidlemata korras sissenõudmise õiguse, milledest omavalitsused osa saavad, annab Siseministeeriumi poolt kokkuseatud seaduse eelnõu ka omavalitsusteametnikkudele. Seletuskirjas põhjandakse selle seaduse vajadust omavalitsusi vähem ärripuvaks tegemise otstarbega keskvalitsusest, sest vähe kasu on õigusest maksu määrata, kui omal õigus puudub seda vastuvaidlemata korras sissenõuda ja selleks keskasutuse poole tuleb pöörata. Teiseks kiirendab see õigus maksude sissenõudmist ja vähendab politseiametnikkude tööd.

„Maaomavalitsus“ Nr. 5-as — 1924 a. artiklis „Kes peaks maksud sissenõudma“ ülesseatud nõue leiab kõne all olevas seaduses teostamist.

Omavalitsuste eelarvete aasta muutmise seaduse eelnõu

on Siseministeeriumi poolt kokkuseatud omavalitsuste liitude poolt soovitatud tähtsuse arvesse võttes.

Riigikogu omavalitsuse komisjoni liigeteks valiti:

Kleesment, Eilman, Vomm (sotsial.); Koh-

ver, Toomel, Tamm (põllum.); Kiiver, Sikkar (asun.); Juhkam, Oja (tööer.); Liigand (rahvaer.); Luik (Etp.); Sternfeldt (kristl.); Grigorjev (venel.).

Uuendus maksude sissenõudmise alal.

Paberivähendamise vajadusest ajakirjanduse esitajatele seletust andes teatas siseministri abi E. Kübarsepp muu seas:

Siseministeerium teeb korralduse, et edaspidi maksude sissenõudmised sunnitiel saadetak vahetult konstaablile ja võimalikult üldiste nimekirjade näol. Kuna vallavalitsus ja konstaabel asuvad üksteisele lähedal ja viimasel tulab sagedasti vallamajas viibida, peab ära kasutama võimalust läbirääkimiste teel kokku leppida kirjavahetuse pidamise asemel. Vallavalitsus võiks ainult siis komissari poole pöörduda, kui konstaabel nõudmisi õigel ajal ei täida või sissenõutud raha vallavalitsusele viivitamata edasi ei anna.

Neli uut linna.

Vabariigi Valitsuse otsusega on Tapa, Põltsamaa, Türi ja Tõrva alevid linnadeks nimetatud.

Teated Maakondade Liidu ja omaval. tegevusest.

Eesti Maakondade Liidu nõukogu koosolek Viljandis 17. ja 18. juunil 1926 aastal.

Koosolekust võtavad osa

järgmised Liidu nõukogu liikmed: Viljandi- maalt H. Lauri ja A. Siitam, Virumaalt E. Rosenberg ja K. Pajos, Järvamaalt J. Sõnajalg ja V. Krabi, Harjumaalt A. Martinson ja Dr. E. Pihlak, Läänemaalt A. Saar, Tartu- maalt E. Saar, D. Uiga ja J. Sikkar, Valgamaalt J. Mõttus, Pärnumaalt J. Markson, Võrumaalt A. Kohver, Petserimaalt J. Raag, ja koosoleku teisel päeval ka Saaremaalt M. Neps ja J. Haab. Peale nõukogu liigete viibivad koosolekul Liidu sekretäär H. Avikson ja Siseministeeriumi esitaja ministeeriumi peasekretäär E. Maddison.

Koosoleku avamine.

Liidu esimees H. Lauri avab koosoleku tervitades nõukogu liikmeid ja Siseministeeriumi esitajat, koosolekule edu soovides.

Koosoleku juhatajateks valitakse esimees

H. Lauri ja juhatusel liige E. Rosenberg, protokollkirjutajaks H. Avikson.

Päevakord võetakse ettepanekud kujul vastu, täiendades lõpul paari küsimusega.

Omavalitsuste valimiseaduse põhimõtted.

Küsimuse kohta võttis juba eelmiseval koosolekul Liidu nõukogu poolt moodustatud komisjon seisukoha, kuid küsimuse arutamine lükati siis edasi. Kui komisjoni ettepanekud ettelõetud, teeb J. Mõttus ettepaneku, küsimust veelgi edasi lükata, sest asjaga ei olla ruttu, kuna seaduse eelnõu veel puudub. Selle peale seletab sekretäär H. Avikson, et kõigi muude küsimuste kohta, mis omavalitsuste seaduste põhimõtetesse puutub, Liidu nõukogu seisukoha on võtnud, puuduvad ainult põhimõtted valimiste kohta, mida vaja Siseministeeriumile anda, kus omavalitsuste seaduste kokkuseadmise päevakorral. Täiendavalt sellele teatab Siseministeeriumi peasekretäär E. Maddison,

et omavalitsuste seaduste eelnõude kokkuseadmine on tema kätte antud ja ta ootab Liidu nõukogu seisukohta valimiste kohta, kui põhjaneva tähtsusega küsimuse kohta. Selle puudumine just pole võimaldanud veel omavalitsuste seaduste kokkuseadmisele asuda. Seniseid Liidu nõukogu poolt vastuvõetud põhimõtteid omavalitsuste seaduste jaoks pooldab Siseministrium. Kui J. Mõttuse ettepanek tagajärjeks jäänud, võtab nõukogu komisjoni ettepaneku esimese punkti järgmiselt vastu:

Valimistest võtavad osa teatud omavalitsuste üksuste alalised elanikud (aktiivne valimisõigus).

Volituste aja kohta on komisjon kaks variatsiooni esitanud: praegu maksev kord ja volituste kestvus 6 aastat, kus juures iga kolme aasta järele pool osa esituskogust ja valitsuseliigetest lahkub, kelle asemele uued valitakse. Selle variatsiooni soovitaja ref. W. Smetanin põhjendab seda vilumuse vajadusega. Viimase variatsiooni vastu räägivad J. Sõnajaalg ja V. Krabi, näidates raskuste peale valitsuse moodustamiseks, kui pool osa liikmeid endised ja teine pool uued, samuti võivad vilumatud tegelased liig kauaks istuma jääda. Pikemat volituste kestvust hinnates teeb A. Kohver ettepaneku volituste kestvuseaeg 4 aasta peale määrata, missugust ettepanekut J. Sõnajaalg pooldab ka sellepärast, et selle tähtaja juures omavalitsuste valimised suuremalt osalt Riigikogu valimistega ühe aasta peale ei lange, millel omaval. valimiste kohta suur tähtsus: praeguse korra juures, kolm valimist aastas, väsivad valijad. Sellepeale nõukogu ühelhäälel võtab seisukoha vastu:

Valimised toimetatakse iga nelja aasta pärast.

Ettepaneku kolmas punkt, mis ette näeb, et esituskogus kandideerija on kohustatud valimise puhul valimise vastuvõtma, sünnitab elavat vaieldust. Ühelt poolt põhjendavad seda ettepanekut komisjoni liikmed J. Sõnajaalg ja E. Maddison, näidates, et see tarvilik on tuntud isikute nimekirjade eestotsast kõrvaldamiseks, kes ei mõtlegi osavõtta esituskogu tööst. Vabanemise põhjused peavad seaduses ära näidatud olema ehk nende üle otsustamise õigus antama esituskogule enesele. Eriti tarvilik on ameti vastuvõtmise kohustus vallavalitsuse loomises. Maksev oli see Vene ajal juba valla ametnikkude kohta. Eitaval seisukohal asuvad H. Lauri, V. Krabi, J. Markson ja A. Kohver, kes raskuste peale näitavad, mis sunni

kohustetäitmise kaasas käib, kuna tuntud parteitegelased, lastes ennast maakonnakohtadele valida, selle tegevusest ka osavõtavad. Kui A. Saar abinõuna nimekirjade etteotsa sarnaste tuusade paigutamise vastu, kes ei mõtle osavõtta omavalitsuse esituskogu tegevusest, soovitanud passiivse valimise õigust anda ainult selle maakonna ja maakonna linna kodanikkudele (linna kod. sellepärast, et järgmistest valimistest võimaldada osavõttu maakonnaval. liigetele, kes elukoha järele linnakodanikuks saanud), nõukogu annab ettepaneku ümberredigeerimiseks komisjoni tagasi.

Järgmisel päeval võtab nõukogu komisjoni ettepanekul selles asjus seisukoha vastu:

Passiivne valimise õigus maakonna esituskogusse on ainult selle maakonna ja selle maakonna linnade alalistel valimisõiguslistel kodanikkudel, valla esituskogusse selle valla kodanikkudel.

Teinepool ettepanekust „kodanik, kes omavalitsuse esituskogusse ehk täidesaatvasse orgaani on lasknud ennast valida, on kohustatud neid valimisi vastuvõtma; esituskogust ja täidesaatvast orgaanist võib loobuda ainult seaduses ettenähtud juhtumistel“, saab poolt 8 häält ja vastu samuti 8 häält ning tunnistakse tagasilükatuks.

Viimase punktina on ettepanekus ettenähtud Soome valimissüsteem, mille kohta E. Maddison kokkuvõtliku ülevaate annab, näidates tema eriväärtusena valijale antud vabadust, kuna parteimehed selle valimisviisi juures ka midagi ei kaota, jäädes oma nimekirjade juurde. J. Sõnajaalg tuletab meelde esimese omavalitsustegelaste kongressi otsust valimisviisi kohta ja kui Liidu nõukogu sellega vastollu minna ei taha, peab valima Soome süsteemi, mis isikuvalikut võimaldades proportsionaalse põhimõtte juurde jääb.

Selle järele nõukogu võtab vastu seisukoha:

Valimised toimetada Soome süsteemi järele (liikuvad nimekirjad).

Vallakohtute ellukutsumise küsimus.

Referent J. Jans (Riigikogu liige) annab vallakohtute tegevuse üle ajaloolise ülevaate, nende tähtsust rahva riiklise kasvatamise alal allakriipsutades ja näidates, et vallakohtud, mida mõni jurist karrikuurideks nimetanud, võrdlemisi vähe sarnasi otsusi teinud, mida järgmine kohtuaste oleks tühistanud. Kuna praeguse kohtukorralduse juures, kus kohus kaugel,

vaestel õigus kättesaamatuks jääb, leiab referent, et rahvale kohtu kättesaadavaks tegemiseks tuleb vallakohus reorganiseerida, et iga kodanik oma huvidele võiks kaitset leida. Vallakohtude ellukutsumisega saaks alus pandud põhiseaduses ettenähtud valitud kohtutele.

Et teine referent, rahukohtunik H. Priimägi, isiklikult koosolekule tulla ei saanud, loeb koosoleku juhataja H. Lauri tema kirjalikult saadetud referaadi ette, mis eespool äratoodud.

Läbirääkimistel tähendab E. Maddison, et vallakohtude ellukutsumise vastu kohtu rahvale lähemale toomise pärast vaielda ei saa. Vastuväiteks võiks olla ainult see, et maaelanikud vallakohtutega halvemas seisukorda saavad pandud kui linnaelanikud rahukohtutega. Põhiseaduses ettenähtud valitud kohtud saaks vallakohtute näol tegevusesse. Nõudmine ja asjade suurus ei peaks vallakohtude konstrueerimise kõne alla tulema. Erilised asjad tuleks nende kohtute alt väljajätta. J. Markson näeb juristide enamuse poolt vallakohtutele vastuseisu sellest tulema, et juristid meie kodanikke liig madalalt hindavad, madalamalt kui Vene võim seda enam kui saja aasta eest tegi, talurahva kohtuid 1804 a. ellukutsudes. Seda tõendab omaaegne kavatsus, et kohtus võib esineda ainult vannutatud advokaat. Kui J. Jans ülevaate selle kohta annud, kuidas õigusteadliste päeval vallakohtude ellukutsumise küsimust rohkem hooga kui loogikaga arutatud, nõukogu J. Jansi ettepanekul ühelhäälel võtab vastu järgmise resolutsiooni:

Tunnistada vallakohtude reorganiseerimise kiires korras tarvilikuks niihästi rahva riiklise kasvatamise kui ka kohtu rahvaie kättesaadavamaks tegemise otstarbel ning pöörata palvega Kohtuministeeriumi poole, et see vallakohtute reorganiseerimise seaduse eelnõu kokkuseadmisele asuks ning Liidule võimaldaks temaga tutvuneda enne Vabariigi Valitsusele esitamist.

Hoolekande teostamiseks tarvismineva toetuse küsimus.

Liidu sekretäär H. Avikson annab ülevaate seisukorra kohta: Läänud nõukogu koosolekul kohustati riigilt õpetajate palkadeks, hoolèkande ja muude sunduslike kulude katteks toetusraha nõutada 172 milj. marka. Riigi eelarvesse võeti ainult 113 milj. marka õpetajate palkadeks ja seda Haridusministeeriumi eelarve kaudu. Kuigi lootus on, et õpetajate palkadeks

tarvisminev palk antakse, mida krediitide määramise uus viis näitab, puuduvad summad hoolekande suurenenud kulude katteks. Hoolekande seaduse järele riigi eelarvesse omavalitsuste toetuseks võetud summast on maakonnavalitsustel vähe kasu selle seaduse § 210 pt. 7 praeguse redaktsiooni juures, mispärast Liidu juhatus otsustas selle muutmise seaduse eelnõu esitada. Kogutud andmete järele on käesoleva aasta hoolekande kulud maakonnavalitsustel 6 milj. eelmise aasta kulddest suuremad. Selle summa nõutamist lisa totatsioonina saab põhjendada.

Hoolekande nõukogu liige Dr. E. Pihlak teatab, et hoolekande toetussummadest jaotati 8. mail hoolekandenõukogu poolt 20 milj. ära, kuna 6 milj. jagamata jäi. Et maakonnaval. raha puudusel kodusi sisseseada ei saa, ei saa nad riiklist toetust kasutada ja need summad jääksid ülepea tarvitamata, mispärast ta seaduse kiiret muutmist pooldab, seda enam, et kinnise ja lahtise hoolekande alal põhimõttelist lahkuminekut ei ole. A. Martinson leiab tarviliku olema nõutada mitte 6 milj. toetust, vaid terve hoolekande kulude suuruses. Teda toetab A. Saar, mille peale H. Lauri seletab, et 6 milj. nõudmist saame meie kindlate andmetega põhjendada. M. Nepsi arvates ei ole soovitatav toetust üksikute alade järele nõutada, vaid ühiselt, sest ühel maakonnal on ühel aastal laiaulatuslisem tegevus ühel alal, teisel teisel alal, ka ei ole hoolekande küsimus seisukohal, et seadus siin laiutamist peale sunniks. Et järgmine päevakorra punkt ka totatsioonist kõneleb, otsustakse tema, M. Nepsi, ettepanekul, järgmine päevakorra punkt käesolevaga ühendada.

Algkoolide korraldus ja totatsiooni küsimus.

Referent E. Rosenberg teatab sissejuhatusena, et ta algkoolide korraldusest üldkujul ja ulatuses kõneleda ei mõtle, vaid nii võrd põhimõttelisest küljest seda küsimust käsitada tahab, kuivõrd ta totatsiooni küsimusega seotud on, ja seletab edasi: Üldiselt on totatsioon need kulud katnud, mis õpetajate palgad on sünnitanud. Tänavu on, kuigi rahaminister lubaduse andis eelmise aasta summa eearvesse võtta, märksa väiksem summa eelarvesse võetud. Haridusministeerium on sellest seni õpetajate palkadeks tarvismineva summa väljasaatnud, väljaarvatud õpetajate arstiabi ja pensionimaks. Nende summade

saamiseks on Liidu juhatus samme astunud, kuid senini pole sellel tagajärge olnud. Käesoleva aasta totatsiooni juures on kõige hädaohtlikum maakonnavalitsustele see, et totat. Haridusministeeriumi kätte anti. Sellega on meilt võim võetud vabalt tegutseda aladel, mis omavalitsuste kätte antud. Palkade maksmisega ministeeriumi poolt kaob m. v. moraalne õigus koolide asjus kaasaráákida, Selle õiguse kadumisega ei saa omaval. aga leppida, sest nii võib sissetulekuid omavalitsustele mitte lubades, hädaoht igal alal omaval. varitseda. Ja lõpuks jõuame sinna, et omavalitsusi enam tarvis ei olegi. Õpetajate palgamaksmine praegusel kujul on omavalitsuste likvideerimise algus. Selle poole liikumisele on selged sümptoonid. Haridusalal talitakse keskkohas iseseisvalt: ei kuulata maa arvamist, ei nõupidamisi, ei informatsiooni nõutamist. Omavalitsused seatakse sündinud faktide ette, nagu keskkoolide sulgumine, mille kohta Liidu juhatus seisukoha võttis. Samuti kergel käel muudeti koolide tunnikavad, ilma läbiráákimata kooli tegelastega, kuna ministeeriumi portfelliis seisab algkoolide ümberkorraldamise kava, mille kohta kaasaráákimist ei võimaldata omavalitsustele. Eriti näib Haridusministeeriumis tendants valitsevat haridusala omavalitsuste käest ministeeriumi kätte kiskuda.

Kuidas oma seisukohta kaitsta? Oleme mitmekordselt tunnistanud, et totatsiooni põhimõtte ise juba omavalitsustele vastuvõtmatu on, eriti vastuvõtmatu on praegune totat. jagamise viis. Praguse korra asemel tuleb totat. maakondade vahel ára jaotada Liidu nõukogu poolt vastuvõetud põhimõtte järele. Totat. mááramise juures — nii kaua, kui seda veel vaja — tuleb maakonnaomavalitsuste puudujááki võtta kui sarnast, sest totat. saamiseks on kõik elulised ülesanded ühekaalulised. Õpetajate palgad peaks maksma asutused, kes sisuliselt koole üleval peavad. Et praegu valdade poolt korraliku palgamaksmist loota ei ole, peab leppima senise korraga, s. o. maakonnad maksavad õp. palgad, mitte ministeerium. Rahvahariduse teostamine keskkohalt pole võimalik ka sellepärast, et siis koolide ülevalpidamine märksa kallimaks läheb, mida tõendab riigikoolimajade ehitamine. Kiirem seisukorra lahendaja selles tõsisel küsimuses on maksuseadus, mis omavalitsuste sissetulekud kindlustaks.

Lábiráákimistel avaldab A. Kohver arvamist, et praeguses seisukorras peab

murrang sündima. Murrangu sünnitamise vajadusest ráágitakse ka Riigikogu rühmades, kuid teises suunas. Paljud Riigikogu liikmed pole omavalitsustes tegevad olnud, mispärast arvatakse, et saaks vähemate kuludega lábi tsentralisatsiooni juures. Seda mõtet õhutavad kõrgemad riigiametnikud väga arusaadavates ametnikkude koosseisu huvides. Hoolekande seaduse § 210 muutmise tuleb vastuvõtta ja praegune totatsiooni jagamise kord vastuvõtmatuks tunnistada. Sellele tuleb ühtlane alus leida ja toetussumma tõsta esitatud summani. J. Sõnajaalg leiab, et sellest küllalt ei ole, kui me ainult teame, mis õhus on, vaid kui õhk kuumaks on läinud, siis tuleb selle küsimuse juures peetada ja teoreetikutele náidata, et riikline aparaat omavalitsuse omast kallim on. Omavalitsuste tegevuse piiramise püüe on tingitud teatud ametkondade alalhoidmise tungist. Liit peaks asuma täna küsimuse juurde, mis tuleks ettevõtta, et võimalik oleks áranáidata; et omavalitsused ei ole kallis aparaat, vaid kõigeodavam. Teen ettepaneku, et nõukogu kohustaks juhatust väljaandma ülevaate maakonnavalitsuste tegevusest andmetega, palju see maksab ja kui palju ta maksma láheks, kui ametnikud seda teeks. D. Uiga arvates ei võiks kinnitada, et praegune kord maksma peaks jääma igal alal. Omavalitsustegelased ei ole seni konkreetseid nõuded ega üksikasjalisi projekte kokku seadnud selle kohta, missugune peaks omavalitsuste kompetents ja konstruktsioon olema. Teeb ettepaneku selle töö üksikute tegelaste vahel árajaotada ja need projektid siis Liidu nõukogule ja kongressile esitada. Koolide asja, kui sundusliku kohustuse teostamist, ei saa tema arvates valdade kätte anda, seda enam, et koolide asjus tuleks valla piirid árakaotada. Et maksualused üksikutes omavalitsustes mitmesugused, peaks riikliku táhtsusega kulud kaetama üldriigikassast.

E. Saar ei poolda D. Uiga seisukohta, vaid, asudes referendi seisukohal, leiab, et valdade õigusi tuleb koolide asjus suurendada. Mis puutub omavalitsuste asjaajamise kallidusesse, siis, võib olla, saab seal mõndagi lihtsustada ja sellega ka odavamaks teha, koosseisu kokkutõmmates, aga alles siis, kui keskkohas on lihtsustamine lábiviidud, sest korraldused ja juhtnõõrid tulevad sealt. Asjaajamise lihtsustamist ja kulude vähendamise küsimust peaks kõik maakonnaval. koha peal arutama ja Liidu juhatusele küsimuse lahendamiseks andmeid andma, et nõukogu

saaks selles asjas seisukoha võtta. Liidu häälekandjas „Maaomavalitsuses“ on hulk häid seisukorda selgitavaid artikleid ilmunud. Need ei ulata laia lugejate ringkonna kätte. Need artiklid tuleks ka ajalehtedele saata. Omavalitsustegelaste kongressil tuleks küsimustes lõpu seisukoht võtta.

Riiklise ja omavalitsuste ülesannetes vahet mitte nähes vaidleb J. Sõnajaalg D. Uiga väidete vastu, kuna ta E. Saare seisukohte pooldab. Samuti vaidleb E. Rosenberg D. Uigale vastu, allakriipsutades, mida praeguse ja tuleviku korralduse kohta oma referaadis tähendanud.

E. Maddison seletab ametlikult, et Siseministeriumis omavalitsuste ümberkorraldamise küsimust ülestõstetud ei ole. Ka ei ole ministeriumil teada, kelle poolt või kaudu ta ülestõstetakse. Lähemal ajal esitakse küll omaval. valimiste muutmise seadus, järelvalve seaduse muutmise seadus ja omaval. eelarveaasta muutmise seadus, aga need suuremaid ümberkorraldusi eneses ei sisalda. Isiklikult lisab ta juurde, et omavalitsuste teooria tunneb ainult riiklisi ülesandeid. Omaval. saavad kõiki riiklisi ülesandeid täita peale väliskaitse ja välispoliitika. Silla ehitus ja haridustöö on ühesugused riiklised ülesanded. Tähtsam nõue peab olema, et omavalitsuste kompetentsi ei saa kitsendada. Teine pea nõue on maksustamise nõue: ei ole maksustamise võimalust, ei ole ka omavalitsust. Maksustamise võimalusest oleneb kõik. Riiklisest tulust osasaades, mida hra Uiga soovib, on omavalitsus juba kadunud. Vastava D. Uiga küsimise peale seletab E. Maddison, et omavalitsuste seaduse eelnõu kokkuseadmine on tema kätte antud, et tema arvestab selle kokkuseadmisel Liidu nõukogu seisukohaga.

A. Saar ei näe vajadust praegu kongressi kokkukutsuda ja teeb ettepaneku M. Nepsi poolt esitatud resolutsiooni põhimõtted vastuvõtta, volitades seda juhatust ühtlustama end. otsustega ning teiseks kohustama juhatust materjaale koguma juhtumiseks, kui peaks ettevõetama aktsioon omaval. õiguste kitsendamiseks, ehk üksuste likvideerimiseks ning asjaajamise lihtsustamiseks abinõusi otsima.

See ettepanek võetakse vastu.

M. Nepsi poolt esitatud ja juhatuse poolt redigeeritud resolutsioon on järgmine:

E. Maakondade Liidu nõukogu, arutades maakonnaomavalitsuste ainelist seisukorda, eriti lähtekohtadest, mis ühenduses haridusliste ja hoolekande kuludega ning leides

1) et praegune kord algkoolide õpetajatele palkade maksmise näol otsekohe Haridusministeriumi poolt vastolus on maksvate seadustega ja põhimõtetega ning omavalitsuste põhiõigusi seadusevastaselt riivab,

2) et omavalitsuste kohustuste ja kooramatuste suurendamisega seadus- ja määrusandlisel teel käsikäes käib omavalitsuste sissetulekute vähendamine, mida eriti allakriipsutab tänavu astunud samm, millega omavalitsuste totatsiooni summa tuntavalt vähendati, võrreldes eelmisel aastal antud summaga, mis kaugeltki veel ei ulatanud kõikide seadustega ja elunõuetega maakonna omavalitsuste peale pandud kohustuste teostamiseks, ja

3) et praegune kindluseta seisukord otse halvavalt mõjub paljude omavalitsuste korraldamisel olevate üldtähtsate elunõuete rahuldamiseks, mis kuidagi kaua edasi kesta ei või, — otsustab Vabariigi Valitsuse ees esineda ettepanekuga maakondade eelarvete puudujääkide küsimus lahendada viibimata vastavate maksuseadustega ja uute seadustega loodetavast summast anda avansi maakonnaomavalitsustele nende 1926 a. eelarvetes ettenähtud puudujääkide summa suuruses, kui aga võimata on seda küsimust maksuseadusega nii pea lahendada, siis maakonnaomavalitsuste 1926 a. eelarvete puudujääkide summad täiel määral võtta riigi kanda.

Omaval. tegelaste kongressi asjus veel sõna võttes, toonitab J. Sõnajaalg, et kongress peaks uuele Riigikogule kätteenäitama põhimõtted, mille järel tal omaval. suhtes tegutseda tuleks. M. Neps selle vastu, väljammnes seisukohast, et kongress ainult siis soovitud tagajärge annab, kui ta hästi ettevalmistatud, leiab tarviliku olema kongressi peale valimisi kokkukutsuda seda enam, et Siseministerium on lubanud omavalitsuste seaduste eelnõu kokkuseadmisel Liidu poolt vastuvõetud seisukohad seaduse aluseks võtta. Selle järele nõukogu A. Saare ettepanekul — ühel häälel võtab otsuse vastu:

Liidu juhatusel tuleb kongressi kokkukutsumise eeltöödega algust teha ja volitada juhatust kongressi kokkukutsuma siis, kus omavalitsuste seaduse eelnõu valmis. Liidu liikmed peaks moraalselt endid tundma kohustatud olema Liidu juhatusele kaastöötama varem vastu võetud otsuse

täitmiseks andmete kogumises omaval. tööde ja nende tagajärgede ning asjaajamise lihtsustamise alal.

Lõpuks tunnistakse veel, kui D. Uiga ettepanek vähemusesse jäänud, dr. E. Pihlaki ettepanekul hoolekande seaduse § 210 pt. 7 muutmine tarvilikuks.

Maakonna- ja vallavalitsuste arhiivide korralduse kord.

Ärakuulates H. Aviksoni ülevaadet arhiivide kodukorra ja rakendusraamatute kavade väljatöötamise käigu kohta ning seletust, et juhatuse poolt heakskiitmiseks esitatavate kavade maksmapanemine kuulub iga maakonna nõukogu võimkonda, samuti A. Siitami seletust arhiivide korralduse põhimõtete üle, nõukogu M. Neps'i ettepanekul ühel häälel

kiidab esitatud kavad heaks, kohustades Liidu juhatust veel arhivaaride jaoks juhatuskirjad kokkuseadma ja korraldama lühikeseajalised kursused maakonna arhivaaridele.

Tulekaitse sundmääruse kava asjus ära kuulates komisjoni aruandja J. Sõnajalgi seletust ning komisjoni otsust 17. juunist s. a. nõukogu ühel häälel

volitab juhatust sundmääruse kava kokkuseadma neil põhimõtetel, mis komisjon väljatöötanud.

Omavalitsuste eelarve aasta muutmiseks seatud tähtajad võetakse juhatuse ettepanekul muutmata vastu.

Omavalitsuse ametnikkude ja õpetajate arstiabiandmise kord.

E. Saar oma referaadis ei pea loomulikuks nähtuseks, et omavalitsuse ametnikud kahesugustel alustel arstiabi saavad: õpetajad riigiteenijatega ühesugustel alustel, m. v. ametnikud aga maakonnanõukogu määruste kohaselt. Esimene seadus ei anna võimalust ka piiri panna iga aasta tõusvatele arstiabi kuludele. Kui ühtlustamiseks võtta tarvitusele riigiteenijate kohta maksev arstiabi seadus, siis peaks m. v. ka tööliste perekondadele, kes 7 päeva tööl olnud, vast aastaid kestvaid ravitsusi omal kulul võimaldama.

J. Sõnajalgi arvates tuleks seadusandlisel teel omavalit. esituskogudele õigus anda ka õpetajate arstiabi korraldada. Dr. E. Pihlak leiab õige tee arstiabi korralduse asjus olema arstiabi lõpetamise omaval. kulul, selle arvel aga ametnikkude palka tõsta. Erakorraliste suuremate kulude

puhuks aga summad eelarvesse võtta eritsuste põhjal abiandmiseks. Praeguse korra juures ei rahulda lepingu ja usaldusarstid tihti tarvitajaid. Tegelikud arstiabi kulud väheneks, kui abitarvitaja ise osagi kuludest kannaks. Sellega oleks pidur peale pandud 5—6 arsti juures käimisele tühise asja pärast. Kõige rohkem kulutakse hammaste peale. On juhtumisi, kus korraga 20—24 hamba plombeerimise peale arve esitakse. Sel samal aastal plombeeritakse nad uuesti, sest tsement plommid ei seisa üle poole aasta. A. Kohveri arvates ei võiks ka üks osa ametnikke arstiabi suhtes eesõigustatud seisukorras olla. Maakonnaval. on arstiabi korraldamises tuntavat tööd teinud. Praegune arstiabiandmise kord on liig keeruline ja paberiline. Üksikute abitarvitajate kohta on arstiabi kulud suured, keskmiselt ametniku kohta nad Võrumaal suured ei ole. Väikestest abiandmistest tuleks siiski loobuda, nagu seda on tedretähtede hävitamine ja hammaste puhastamine. Kui arstiabi tarvitajad ise 10—25% kuludest kannaks, väheneks ülearused kulud arstiabi alal. Valgamaal ei ole J. Mõttuse seletuse järele kuld hambaid teiste arvel pandud ega tedretähti kaotatud. Seal minnakse arstiabi saama ainult siis, kui vaja haigemajasse minna. Selle tagajärjel ei sünnita arstiabi küsimus Valgamaal raskusi, mis pärast küsimus tuleks lahtiseks jätta. Ka Saaremaal on asi arstiabi asjus M. Neps'i seletuse järele korras, sest seal on kõigile kodanikkudele maksuta arstiabi läbiviidud. E. Rosenberg ei näe küsimuses olulist tähtsust, küll aga põhimõttelist. Üksikute kuritarvitajate pärast ei tuleks ametnikke karistada nende peale osa kulude katmist pannes. Kuritarvidustes on väga järelvalves, usaldusarstides. Seal vaja kord maksma panna. Palga lisa ei päästa suurema õnnetuse juures. Kuritarviduste ärahoidmise ja hädalistele abiandmise kindlustamise se toetab A. Saar hra Sõnajalgi ettepanekut. D. Uiga ei usu arstiabi paremasse korraldusse, kui see omaval. esituskogude kätte antaks, vaid ennustab põhjalikku tagasikiskumist, mis pärast ettepaneku teeb praeguse korra juurde jääda, missugune ettepanek aga vähemusesse jääb. D. Uiga ennustuse peale tähendab A. Kohver, et omavalitsused on alati rahvale lähemal olnud, kuna Riigikogu, võrreldes omavalitsustega, tagasikiskuvam on olnud.

Sellepeale võtab nõukogu järgmise resolutsiooni vastu:

J. Sõnajalgi ettepanekul:

- 1) Tunnistada tarvilikuks õpetajate palgasaduse muutmist selles osas, mis puutub arstiabi andmise korraldusesse ja viia see ühesugusele alusele teiste omavalitsusametnikkudega, mis kuulub omavalitsuste oma võimkonda;
- 2) Kohustada juhatust vastava seaduse eelnõuga Vabariigi Valitsuse ees esinema;

M. N e p s i ettepanekul:

- 3) Omavalitsuste ametnikkude ja teenijate arstiabi korraldamise küsimuse kohta Maakondade Liidu nõukogu seisukoha ei võta, jättes selle vastavate omavalitsuste nõukogude võimkonda, ja läheb päevakorras edasi.

Jaoskonnaarstide kursuste korraldamine.

Ärakuulates sekretäari seletust Tervishoiu Peavalitsuse poolt lubatud toetuse üle, nõukogu ühel häälrel otsustab tänavu Tartu ülikooli juures jaoskonna arstide kursused korraldada.

E. M a a k o n d a d e L i i d u 1925 a. a r u a n n e

kinnitakse ühel häälrel peale selle, kui revisjonikomisjon selleks ettepaneku teinud.

M a a k o n n a v a l i t s u t e n i m e t u s e k ü s i m u s.

J. S õ n a j a l g, kes selle küsimuse päevakorda võtmiseks koosoleku algul ettepaneku tegi, tuleb meelde H. Aviksoni artiklit „Maaomavalitsuse“ esimeses numbris, kus viimane ettepani sõna „maakonna“ asemel „maa“, maakonnaavalitsus“ asemel „maavalitsus“ tarvitada, leides selle õigema olema, ja teeb ettepaneku tarvitusele võtta „maakonna“ asemel „maa“, seda enam, et põhiseaduse § 2 ka maakondi ei tunne, vaid nende asemel maid.

Küsimus otsustatakse Liidu nõukogu järgmise koosoleku päevakorda võtta.

Tartumaa koolifondi põhikirja kohta võtab E. Maddison sõna ja seletab, et „Maaomavalitsuse“ viimases numbris toodud artikkel selle kohta ei too kõiki põhjusi ette, miks ta Siseministeeriumi poolt kinnitust ei leidnud. Põhikirja ei ole juriidiliselt vastuvõetav, mispärast teda sellel kujul kinnitada ei saa.

Koosoleku lõpetamine.

Koosolek, mis 17. juunil kell 3/42 lõuna algas, lõppes 18. juunil kell 1/45 p. l. A. Kohveri tänu sõnadega Viljandi maakonnaavalitsusele nõukogu koosoleku pidamise võimaldamise eest ilusas Viljandis.

Põhilased tulevase omavalitsuste seaduse kohta.

E. M. Liidu juhatus saatis 28. juunil Siseministeeriumile, kus omavalitsuste seaduste eelnõude kokkuseadmine päevakorral esimese omavalitsustegelaste kongressi ja E. M. Liidu nõukogu poolt 3. ja 4. juunil 1925 a., 25—27. aug. 1925 a. ja 17. ja 18. juunil 1926 a. ülesseatud põhimõtted tulevase omavalitsuste seaduste kohta palvega, need seaduste eelnõude aluseks võtta.

Märgukiri vallakohtute ellukutsutamise asjus.

Kooskõlas E. M. Liidu nõukogu otsusele 17. juunist s. a. saatis Liidu juhatus 28. juunil Kohtuministrile vastava märgukirja vallakohtute reorganiseerimise kohta.

Toetusraha nõutamine valla- ja alevivalitsustele.

Viinamüügi seaduse muutmise tagajärjel jäid omavalitsused viinatshekkide rahast ilma. E. Maakondade Liidu algatusel võeti Rahaministeeriumi erakorralise eelarvesse vastutasuna ära jäänud tšekimaksule 52 miljoni marka. Et see summa valdade, alevite ja linnade vahel ärajagamata, pööras E. M. Liidu juhatus 15. juunil s. a. Rahaministeeriumi poole palvega, valdade ja alevite peale langev osa sellest toetusest maakonnaavalitsuste kaudu ära saata, sest suvel ei tule makse sisse, kuna ehituste ja remontide tõttu valla- ja alevivalitsustel erilised kulud on.

Selle palve peale teatas Rahaministeerium 19. juunil Nr. 66 all, et temal puudub sellepärast võimalus toetuse jagamise kava kokkuseada, et kõik m a a k o n n a v a l i t s u s e d ja l i n n a v a l i t s u s e d pole seni temale oma 1925 a. aruandeid ega 1926 a. eelarveid esitanud!!!

Arusaadavalt pidi Liidu juhatus sarnase põhjenduse peale Rahaministeeriumile selgeks tegema, et m a a k o n n a v a l i t s u s e d sellest toetusest osa ei saa, seega maakonna eelarvetes ega aruannetes sellekohta mingisugaseid andmeid ei leidu, et 1925 a. aruannete kokkuseadmise tähtaeg alles ees on, et ka valdade ja alevite 1926 a. eelarved selles asjas ekslikud andmed annaks, sest ühed võtsid loodetava tulu eelarvesse, teised, viinamüügi seaduse muutmist teades, jätsid selle tulu suutu eelarvest välja, kattes seda laenudega ehk muul teel. Kõigi nende mittemidagi andvate andmete asemele juhatas Liidu juhatus Rahaministeeriumile toetusraha jaotamise

aluseks Rahaministeeriumis olevad andmed 1925 a., tshekimaksu jaotuse kohta linnade ja maakondade vahel. Kui neid seal ei leita, siis võivad maakonnaal. need kergesti anda, kuna raha jaotus valdade ja alevite vahel sünniks maakonnaal. poolt läinud aasta summade suuruses ehk proportsioonis.

Maakonnavappide asi.

Dr. P. Johanseni poolt väljatöötatud maakonnavappide kavandisi läbivaadates, võttis Liidu nõukogu poolt moodutatud vappide komisjon 17. juunil Virumaa, Tartumaa, Võrumaa, Valgamaa, Petserimaa, Viljandimaa ja Saaremaa vappide kavandid vastu, kuna Pärnumaa, Läänemaa, ja Järva-maa vappide kavandites muudatusi sooviti näha.

Juhatuskirjade kokkuseadmiseks arhivaaridele

on Liidu juhatus poolt vastavad sammud astunud. Kursused arhivaaridele korraldakse peale juhatuskirja vastuvõtmist.

Tulekaitse sundmääruse kava

kokkuseadmine on Liidu juhatus poolt tuntud juristi kätte antud.

Jaoskonna arstide täienduskursuste juhatajaks palus Liidu juhatus oma 28. juunil peetud koosolekul Tartu maakonna arsti Dr. Lukki, kes praegu väljamaal riikide vahelisel kursusel end täiendamas. Kursused peetakse Tartu ülikooli juures sügisel ära.

Öömaja kohtade renditingimiste kergendamine.

Harju maakonnaavalitsus pööras palvega Siseministeeriumi poole, et see selleks kaasaaitaks, et end. kõrtsikohad, praegused öömaja kohad, Põllutöoministeeriumi alt Siseministeeriumi alla üle antaks, nagu seda postijaamade kohtadega tehti, ehk otse maakonnaavalitsuste kätte, kuna praeguse korra juures, kus Põllutöoministeerium öömaja kohtade renti alatasa tõstab, öömajakohad sulguda tuleb.

Liidu juhatus toetas seda palvet kõigi maakondade kohta.

Juriidilise nõuandja ametisse võtmisest

tuli Liidu juhatusel loobuda, sest kõik maakonnad ei saa tänavu selleks toetust määrata.

Vallasekretääride eksamid.

Tänavu juuni kuus peeti vallasekretääride eksamid uue kava järele Haapsalus, Tartus, Viljandis ja Pärnus.

Läänemaa vallasekr. eksam:

Katsekomisjoni moodustasid: esimees — Siseministeeriumi esitaja Andres Loorits, liikmed — Lääne maakonnaavalitsuse Administratiiv-osakonna juhataja Ado Heide ja Martna vallasekretär Johannes Vessart.

Eksamineerimiskomisjoni töö kestis 8-st kuni 12. juunini s. a.

Kirjalikkudeks töödeks olid antud järgmised teemid: a) eestikeele alal „hariduse levitamine, organid ja abinõud“; b) mate-maatika alal — kaks ülesannet; c) asja-ajamise alal — kõigi seaduses ettenähtud võimaluste piires vallamaksude määramise üle kõigile nõuetele vastava vallanõukogu koosoleku protokoll kokkuseadmine ja — surnud kodanikust järelejäänud päranduse üle kõigile nõuetele vastavate vallakohtu hoiutoimetuste kokkuseadmine ja d) raamatupidamise alal — arvete seisu väljaarvamine ja kokkuseadmine eelarveaasta alguseks ja lõpuks selleks antud inventaarandmete ja operatsioonide järele aasta kestel.

Eksamile olid ilmunud 12 vallasekretäri ja 5 isikut väljastpoolt.

Eksami sooritasid nendest kolm:

- 1) Jakob Puss — vallasekretär, Paadremaa vallas Läänemaal;
- 2) Julius Ilves — omavalitsuse ametnik, Lääne maakonnaavalitsuses;
- ja 3) Andrei Klein — ühispanga raamatupidaja, Pärnumaal, Are vallas.

Tartumaa vallasekretääride eksam:

Vallasekretääride eksamid peeti Tartu maakonnaavalitsuse korraldusel ära 16.—19. juunini s. a. Komisjoni koosseis oli järgmine: esimees maakonnaavalitsuse administratiiv osakonna juhatajs Ed. Õunapuu, liikmed: Siseministeeriumi omavalitsusasjade juhataja abi A. Loorits ja Kuremaa vallasekretäär O. Teppan.

Eksamitele olid ülesannud 37 isikut: 16 vallasekretääri, 13 sekretääri abi, 1 kooliõpetaja, 7 ametnikku. Komisjon kõrvaldas eksamitel 10 isikut, kellel puudus sise-ministri poolt 4. III. s. a. kinnitatud eksamikava nõudel sellekohane haridusejärk, nimelt: kaks praegust vallasekretääri, kolm sekretääri abi, kuna kaks isikut ei olnud teeninud 2 aastat omavalitsusasutuste kantseleis. Kolm isikut olid ilmumata jäänud.

Kirjalikka töid määras komisjon neli: 1) „Omavalitsuste aremine Eestis“ — üldkirjatööks; 2) Matemaatikas A. Bülovi

ülesannote kogust III. jagu nr. nr. 3357 ja 3362; 3) raamatupidamise ülesanne, mille järele 1. jaanuariks 1926 a. tuli kassaraamat sisse seada, jaanuari kuu sissetulekud ja väljaminekud kassaraamatutest läbi kanda ja 1. veebruariks lõpetada; 4) asjaajamise alal: a) uue vallavanema valimine valla raha ralskamise pärast kõrvaldatud vallavanema asemele; b) hoolekann nõdrameel-seks jäänud varanduseta vallaelaniku N. N. üle; d) varanduseraiskaja üle eestkostjate sisseseadmise, selle toimetuse seaduslik alus ja lõpp.

Nende viimaste tööde kohta tulid sellekohased vallanõukogu ja vaestelastekohtu otsused kokkuseada.

Nõrkade kirjalikkude tööde pärast tagandas komisjon suusõnalisest eksamist 6 sekretääri abi ja 2 ametnikku, kuna 19 isikut suusõnaliselt eksamile lasti.

Nendest sooritasid eksami 7 vallasekretääri ja 2 sekretääri abi, kõik Tartumaalt, nimelt: vallasekretäärid: Valguta — M. Printsman, Pühajärve — V. Korb, Vastsekuuste — M. Podekrat, Alatskivi — B. Pärnits, L.-Tähtvere — H. Karlov, Ranna — J. Reinmann, Torma — J. Kokamägi, ja sekretääri abid: Sootaga — E. Valdmann, Raadi — H. Paulus.

Viie ametisoleva sekretääri kohta otsustas maakonnavalitsus neid siseministrile tagandamiseks mitte esitada, vaid uued eksamid sügisel ärapidada ja alles siis eksame mitterahuldavalt sooritanute kohta tagandamise küsimuses seisukoht võtta.

Viljandimaa vallasekr. eksam:

Eksamikomisjoni koosseis:

Siseministri abi E. Kübarsepp,
Viljandi m.-v. sekretäär A. Siitam,
U. Võidu vallasekretäär H. Noor.

Eksamite aeg: 21., 22. ja 23. juunil 1926 a.

Kirjalikkude tööde teemid olid:

a) Eestikeele alal: „Vallaomavalitsuse ülesanded hoolekande alal“.

b) Matemaatikas: kaks ülesannet % arvamise ja proportsionaalse jagamise asjus.

d) V.-valitsuse asjaajamise alal: kõigile nõuetele vastavalt vallanõukogu protokoll 1927 a. võetavate maksumäärade kohta kokkuseada, kasutades seaduses ettenähtud kõiki maksuvõtmise võimalusi.

e) Valla vaestelaste kohtu (hoolekande kohtu) alal: kokku seada hoiukohtu toimetuse protokoll.

g) Arvepidamise alal oli valmis-tada valla eelarveliste tulude ja kulude aruanne 1925 a. kohta.

Eksamile ilmunute arv: 19.

Eksami äratelijate arv: 9.

Eksami tegid ära:

Peeter Juhani p. Oja, Heimtali vallasekretär, Viljandi m.

Georg-Aleksander Jüri p. Laks, Holstre vallasekretär, Viljandi m.

Aleksander Mihkli p. Jürgenson, Puiatu vallasekretär, Viljandi m.

Jüri Jaagu p. Ibrus, Kõo vallasekretär, Viljandi m.

Paul Tõnise p. Nõmmik, Adavere vallasekretär, Viljandi m.

Nikolai Antoni p. Maurer, Pajusi vallasekretär, Viljandi m.

Aleksander Johani p. Reier, Vana-Tänasilma vallasekretär, Viljandi m.

Elmar Mardi p. Kong'as, Viljandi m.-v. adm. osak. asjaajaja.

Johann Johani p. Jürgens, õigust. üliõpilane, Soosaare vallast, Viljandi m.

Pärnumaa vallasekr. eksam:

Pärnu maakonnavalitsuse juures 28.—30. juunil s. a. korraldatud vallasekretääride eksamite kstsekomisjoni koosseisu kuuluvad Siseministeeriumi esitaja A. Loorits, Maakonnavalitsuse esitaja — M. v. esimees J. Markson ja vallasekretääride esitaja — Kaelase vallasekretäär M. Madisson.

Kirjalikkude tööde teemideks olid: a) eestikeele alal: „Riik ja omavalitsused“, b) matemaatika alal kaks ülesannet protsentide arvamise ja proportsionaalse jagamise üle c) asjaajamise alal: uue vallavalitsuse moodustamise protokoll kokkuseadmise ja alaealiste laste kohtu poolt karistatud eestkostja ametist tagandamise ja uue eestkostja määramise ning eestkostuse üleandmise kohtu toimetuse kokkuseadmise ja d) raamatupidamise alal oli pidada pea- ja kassaraamat.

Eksamile ilmusid: 11 vallasekretääri, 9 vallasekretääri abilist, 1 riigiametnik ja 1 maakonnavalitsuse ametnik, kokku 22 isikut.

Neist sooritasid 6 isikut, nimelt:

1) Ado Jalakas, Kaisma vallasekretäär,

2) Jaan Võigemast, Viluvere vallasekr.,

3) Hugo Blumfeldt, Sangaste vallasekr.,

4) Karl Volmer, V.-Kariste vallasekr. abi,

5) Emilie Zupper, Laiuse vallasekr. abi,

6) Jaan Uustalu, m. v. administr. osak. asjaajaja, Pärnus.

Riigikohtu seletused.

Kas vallanõukogul on õigus valla päralt olevat kinnisvara otsustada ära müüa ilma maakonnanõukogu nõusolekuta?

Vallanõukogul ei ole õigust valla päralt olevat kinnisvara otsustada ära müüa ilma maakonnanõukogu nõusolekuta. Viimane asjaolu ei leia küll otsekohest väljendust ei 1866 a. valla-kogukonna seaduse ega ka vallanõukogude valimise seaduses, aga kui silmas pidada 1917 a. väljaantud omavalitsuste kohta käivaid seadusi, s. o. vene valla-semstvo seadust, linna ja alevi seadusi, siis selgub, et ükski neist nimetatud omavalitsustest ei saa oma äranägemise järele temale kuuluvaid kinnisvarasi võõrandada. 21. mail 1917 a. V. valla semstvo seaduse (V. V. S. ja K. K. nr. 112 art. 655) § 88 järele tuleb kõik valla päralt olevate kinnisvarade võõrandamise otsused maakonnanõukogu koosolekule kinnitamiseks ette panna. Linnale kuuluvate

kinnisvarade võõrandamise otsused nõuavad siseministri kinnitust (V. V. S. ja K. K. nr. 157, art. 869 § 71 ja 79), kuna alevitele kuuluvate kinnisvarade võõrandamise otsused nõuavad maakonnanõukogu kinnitamist (V. V. S. ja K. K. nr. 187 art. 1082 § 153).

Ettetoodud seaduste määrusi silmaspidades ja tähele pannes, et ka Vene ajal võis talurahva asjade komissar neid vallavolikogu otsusi tühistada, mis tema arvamine järele valla huvides kahjulikud näisid olevat (V. S. otsus 21. V. 1899, nr. 2538), tuleb järeldada, et ka praegusel ajal meie valla omavalitsus ei või ainult oma äranägemise järele võõrandada temale kuuluvaid kinnisvarasid, ning tunnistada, et analoogiliselt vene valla semstvo seadusele tulevad kõik vallanõukogu otsused kinnisvarade müügi asjus kinnitamiseks maakonnanõukogule ette panna.

(R. Adm. T. nr. 585 II.—1926.) „Õigus“.

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 40. Kõlbmata hobuste registreerimisest.

Kas praegu maksvate määruste järele on maa ja linna elanikud kohustud ka sõjaväele kõlbmatute hobuste müüki ja ostu registreerima ja kas politsei asutused ja valla- ja alevivalitsused peavad neid registreerimisi toimetama või mitte? Hobuse passi raamatutes selle registreerimise nõuet ei leidu. Endiste lehtpasside peal oli see nõue olemas. Registreerimise all ei ole mõeldud allkirjade tõeks tunnistamist hobuse ostu- müügi puhul. —kk—

Vastus:

Sõjaväele kõlbulikkude hobuste registreerimise määruse („Riigi Teataja“ Nr. 185|186 — 1920 a. ja Nr. 127 — 1922 a.) § 6 järgi on küsimuses tähendatud kohus maksev ainult registreeritud sõjaväele kõlbuliku hobuse kohta.

Küsimus Nr. 41. Endiste kogukondade kinnisvarade ümberkirjutamisest valla nimele.

Kuidas oleks võimalik endiste kogukondade päralt olevaid kinnisvarasi valla nimele ümber kreposteerida? Väätša vallal on paar talu olemas, kuid kreposti raamatutes seisavad nad veel „Laupa“ kogukonna nimel. Ettetulnud vajaduste tõttu oleks

tarvis kohte Laupa kogukonna nimelt valla nimele kreposteerida, aga selle teostamine on raskustega ühenduses, sest ei ole enam, kes kogukonda esitab.

Väätša vallasekretäär.

Vastus:

Tuleb esitada kreposti jaoskonnale ära-kiri otsusest, mille põhjal ühendati „Laupa“ kogukond Väätša vallaga.

Küsimus № 42. Jalgratta numbrite väljaandmise kohta.

Valla omavalitsuse heaks võetavate maksude hulka on seaduse järele arvatud ka jalgratta maks. Oleks väga soovitatav selle maksu ära õiendajal jalgratta küljes kantava numbri saamine, mis eraldaks neid maksust kõrvalehoidjatest, nagu see linnades on. Kuidas oleks otstarbekohasem jalgratta numbrite väljaandmist korraldada? K. vallavalitsus.

Vastus:

Jalgratta numbrite väljaandmine oleneb maakonnanõukogu poolt maksmapandud vastavatest sundmäärustest. Mitmes maakonnas on need määrused maksmas, nagu „R. T.“ varematest aastakäikudest jälgida võite. Paneb maakonnanõukogu sellekohase sundmääruse maksma, siis määrata ka numbrite väljaandmise korra ära.

Sundnormide kogu maaomavalitsuse kohta

E. Maddison

Siseministeeriumi
peasekretäär

J. Kaiv

Kohtuministeeriumi kodi-
fikatsiooni osakonna liige

S I S U :

I. vihk:

I. Üldosa:

1. Eesti Vabariigi põhiseadus.
2. Eestimaa kubermangu administratiivse valitsemise ja omavalitsuse ajutisest korraldusest.
3. Ajutise Valitsuse määrus eelmise määruse elluviimise kohta 30. märtsist 1917 aastast.
4. Eelmise elluviimise reeglid.
5. Maaomavalitsuskondade võimkond (Maanõukogu protokoll Nr. 32 28. aug. 1917 a.).

II. M a a k o n d :

6. Maakonnanõukogu kodukord.
7. Seadus maakonnanõukogude valimise kohta.

II. vihk.

8. Ajutine seadus valla- ja maakonna-omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete kohta.
9. Ülemmäärad ja juhtnöörid vallaomavalitsuste maksude võtmiseks.

III. vihk.

10. Väljavõtted otsekoheste maksude seadustest:
 - Riigi ärimaksust,
 - Maksuvõlgadest ja trahvidest,
 - Kaubandusliste ettevõtete järkude nimekiri põhiärimaksu maksmiseks,
 - Tööstusliste ettevõtete järk. nimekiri põhiärimaksu maksmiseks.
 Seadus põhiärimaksu muutmise kohta.
11. Seadus liikumata varanduste maksu kohta maal.

Täheendus: Seadused on toodud kodifitseeritult, arvesse võttes kõiki senini tehtud muudatusi. Seaduste juurde, mis juhivad teiste seaduste peale, on paigutatud vastavad §§ nendest seadustest märkusena, samuti määrused, mis nende seaduste põhjal antud.

IV. vihk on ilmumisel.

Ainus tellimise koht on: EESTI MAAKONDADE LIIT, TALLINN, SUUR-ROOSIKRANTSI UUL. № 12. (Jook. arve E. P. Tal. osak. № 609).

Tellimise hind koju kättesaatmisega: Üksikute vihkude viisi à 75 m. vihk, 5 vihku 325 m., 10 vihku 650 marka.